

Juni 2003

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 45

14. årgang – juni 2003

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, august, november.

Redaktion:

Rolf Gilberg (ansvarshav.)
Jan Koed, Gudrun Lefmann
Bulgan Njama

Tryk: One Way Tryk a/s

Oplag: 300 eks.

Ger udsendes af Østjyllands Postcenter. Henvendelse vedr. fejl og mangler til det lokale postkontor.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlem:**

HKH Kronprins Frederik

Bestyrelse:

Klaus Ferdinand
Anita Garbers, Rolf Gilberg
Søren Haslund-Christensen
Jan Koed, Gudrun Lefmann
Bulgan Njama, Morten Axel
Pedersen, Leif F. Petersen

Internet:

www.danskmongolskselskab.dk

Selskabets adresser:

Formand: Rolf Gilberg
Etnografisk Samling
Nationalmuseet
Frederiksholms Kanal 12
1220 København K
tel: 3347 3207
fax: 3347 3320
email: rolf.gilberg@natmus.dk

Sekretær:

Kasserer: Jan Koed
Carl Bernhards Vej 15, st.tv.
1817 Frederiksberg C
tel: 3322 3729
fax: 3322 3728
email: jk@cadaid.dk

Girokonto: (1551) 784-1582**NGO-projekter:**

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 3833 2106
email: dms@dkk.dk
I Mongoliet:
dmcenter@magicnet.mn

Medlemskab:

Kontingent:
150 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
250 kr. for husstandsmedlemskab.
500 kr. for firmamedlemskab.
Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.
Henvendelse om medlemskab rettes til kassereren.

Når steppen grønnes og vandet flyder i floden er den lange og hårde vinter glemt. Forude venter Naadam, 11.-13. juli, hvor folk fra nær og fjern mødes for at overvære konkurrencerne i hestevæddeløb, brydning og bueskydning. Vi er i vand-fårets år - et gunstigt år for folk og fæ, skønt mindre storme kan ventes, siger overlægen Chojjams fra Gandan-klostret.

Foto: Rolf Gilberg

Indhold

Reformer med forhindringer	3
Det mongolske medielandskab	6
Altai Venner	8
Danske spejdere i Mongoliet	10
Blade af kalmykkernes historie - I	19
I Mongoliets vold (IV)	16
Traditionel mongolsk lægekunst	23
Aktuelt	24
Naboer trækker grænsen	25
Ejerskab til jorden	25
SARS	26
Tsogs hjørne	26
DMS nyt	27

Reformer med forhindringer

I dette interview med Jyllands-Postens korrespondent, Erling Vester Jacobsen, taler statsminister N. Ekhbayar åbent ud om aktuelle samfundsproblemer.

Alle kan læse og skrive. Og der er et regulært fungerende demokrati. Mål, som synes uopnåelige i andre udviklingslande. Men hverken demokrati eller et højt uddannelsesniveau hjælper, når naturen spiller med musklerne.

De seneste 5 år har Mongoliet været ramt af *zud*, ekstremt kolde vintre med megen sne og lige så ekstremt varme og tørre somre, hvor græsgange enten er blevet afsvedet af solen eller er gået til i steppebrande.

»Når lufttemperaturen om sommeren er 39 grader, er der 61 grader nede ved jorden. Så bliver græsset svedet af, og nomadernes husdyr har ikke noget at leve af. Mange nomaders livsform er en kamp for overlevelse«, siger ministerpræsident Nambariin Ekhbayar.

Jyllands-Posten møder ham i Regeringshuset, der ligger for norden af den kolossale Sukhbataar Plads midt i hovedstaden Ulan Bator.

En enkelt mand i uniform spørger min mongolske medhjælper og mig, hvad vi skal, da vi kommer til porten. Så bliver vi lukket ind. Vi ser ingen våben og mærker ikke den frygt for uro, som ellers har grebet verden, kun venlige smil.

Udenfor er det mildt. Temperaturen er steget til 12 graders frost om dagen og 22 om natten. For 2 år siden var her 50 graders frost på samme tidspunkt. Men selv om kulden ikke bider så hårdt, mangler mange nomader foder til deres dyr,

fordi sidste sommer var tør som de foregående fire somre.

Zud'en har i de 4 år kostet 11,8 millioner husdyr livet. En trediedel af de mongolske nomaders heste, får, geder, yakokser, køer og kameler er bukket under. Internationale organisationer frygter, at der i år dør op mod 2 millioner dyr.

Mere end en trediedel af de 2,6 millioner mennesker i Mongoliet lever på stepperne på et areal, der er 36 gange større end Danmark. Men det er ikke en livsform, der kan fortsætte som det bærende i Mongoliet, mener Ekhbayar (det er fornavnet, som man overvejende bruger efter mongolsk skik; efternavn, der enten er faderens fornavn eller et gammelt klan-navn, er kun langsomt ved at vinde indpas).

»Naturkatastroferne har medført en voldsom tilstrømning af folk til Ulan Bator, hvor det officielle indbyggertal nu er over 800.000«, siger han. »Men det er også her, væksten er. Sidste år var den økonomiske vækst i Ulan Bator på 24% mod 3,5% for landet som helhed.«

Ekhbayar, der er midt i 40'erne, minder mere om en moderne vesteuropæisk socialdemokrat end om en sovjetisk uddannet chef for et tidligere kommunistparti, der har styret verdens næstældste sovjetstat siden 1921 med en kort afbrydelse fra 1996 til 2000, da den liberale opposition havde regeringsmagten.

Men mens flertallet af sovjetisk uddannede akademikere, der er kommet til tops i politik, enten er

ingeniører eller til nød økonomer, fik Ekhbayar sin eksamen fra Moskvas Litteraturinstitut, og i Mongoliet har han arbejdet som oversætter, før han kom ind i politik og blev kulturminister. Hans forbillede er hans britiske kollega, Tony Blair, og dennes Nye Labour. Og som så mange andre mongoler er hans tankegang og hans udtryksmåde mere europæisk end asiatisk. Det mærker man, når man som fastboende i Kina besøger Mongoliet.

Otte kraftcentre

»For at skabe økonomisk vækst har vi udpeget otte byer, som skal være kraftcentre for de områder, de ligger midt i. Her skal opbygges industri, som forarbejder produkter fra landbruget og fra vore kobberminer. Og så skal vi opbygge en infrastruktur, så vi dels kan skaffe ordentlig service til folk rundt i landet, dels kan få fragtet varer, der bliver produceret«, siger Ekhbayar.

Ingen i Mongoliet er uenige i planen. Men oppositionen påpeger, at den blev fremlagt allerede, da Ekhbayar blev ministerpræsident i 2000, og at der stort set ikke er sket noget siden da. Privatiseringen af de få betydende statsselskaber, der er tilbage, er også gået delvis i stå.

»Vort problem er, at de udenlandske investorer øjensynlig ikke kommer længere end til Kina. Der bliver de, og der investerer de milliarder. Her i Mongoliet har vi ikke fået de store udenlandske investeringer, der kan sætte gang i økonomien.«

Sidste efterår lykkedes det, med års forsinkelse, at sælge 76% af aktierne i den bedst kørende bank, *Trade and Development Bank*, til den schweiziske *Banca Commerciale Lugano*, for 12,23 millioner dollars. Men der er øjensynlig ikke købere til hverken det mongolske luftfartsselskab MIAT eller til Gobi Co., Mongoliets største producent af kashmere-uld.

Det er imidlertid ikke salget af de store statsselskaber, der giver Ekhbayar hovedpine. Det gør derimod korruptionen, som er meget omfattende og meget udbredt, omend næppe svimlende, hvis den gøres op i penge. Der er nemlig ikke ret mange penge i Mongoliet. En trediedel af landets indbyggere er fattige – det vil sige, at de tjener under en dollar om dagen.

En privatisering af jorden giver også store problemer. Det engang kommunistiske Det Mongolske Folks Revolutionære Parti står nu i spidsen for privatiseringen, der gennemføres efter pres fra FN-organisationer og andre udenlandske bistandsydere. Den lille liberale opposition i *Hural*, Mongoliets parlament, ønsker også en privatisering, men hævder, at reformen, der gennemføres nu, er for dårligt planlagt. En jordreform i et land, hvor jord har været fælleseje i årtusinder, er helt bogstaveligt en skelsættende begivenhed.

I Ulan Bator får alle registrerede borgere i løbet af foråret kvit og frit et jordstykke på 750 kvadratmeter. I mindre tæt beboede områder får de

Ekhbayar bruger kun sjældent det store skrivebord i regeringsbygningens mødesal. Her giver han instruktioner til sin pressesekretær Tsolmon.

registrerede indbyggere 5.000 kvadratmeter.

Mere end halvdelen af mongolerne bor fortsat i en ger, et rundt nomadetelt af filt. Også i Ulan Bator bor nogle hundrede tusinder i ger. Andre bor i fritliggende huse af træ. For dem bliver det forholdsvis enkelt, hvis hegnet, et centralt begreb for fastboende mongoler, omkranser et jordstykke uden om boligen, der svarer nogenlunde til det, de får overladt ved privatiseringen.

Lejekaserner

Men for de andre hundrede tusinder, der bor i de sovjetisk inspirerede lejekaserner, som udgør kernen i Ulan Bators boligmasse, er det ikke så ligetil at gennemføre udlodningen af jorden. Og i andre områder, hvor de udloddede arealer har en størrelse, så de kan bruges som produktionsjord, kan jordreformen skabe voldsomme diskussioner.

Det kan i sidste ende betyde, at Ekhbayar må overlade regeringsmagten til oppositionen efter næste

valg, der senest skal finde sted i forsommeren 2004.

Han beklager sig ikke over, at de udenlandske donorer ikke står i kø for at aflevere deres bidrag til Mongoliets udvikling, som de gør i bl.a. tropiske udviklingslande, hvor bistandsorganisationernes medarbejdere ganske givet hellere vil bo fremfor i det barske Mongoliet.

Regeringschefen gør heller ikke noget væsen af, at for eksempel Danida for nogle år siden strøg Mongoliet fra listen af program-samarbejdslande, der får særlig meget bistand fra Danmark. Men han glæder sig da over, at Danida har finansieret den trykpresse, der trykker størstedelen af Ulan Bators uoverskueligt mange aviser.

Det han ønsker er især regulær investering og regulær samhandel, der kan skabe en selv bærende økonomi og redde Mongoliet ud af den krise, der opstod ved en hovedkulds overgang fra kommunisme og kollektivlandbrug til demokrati og markedsøkonomi uden massiv sov-

jetisk støtte ved den fredelige revolution i 1990.

Omvæltningen i 1990 betød, at alle de hidtil kollektivt ejede husdyr blev givet til de ansatte i kollektivbrugene. Langt de fleste flyttede ud på stepperne, hvor de lever som nomader ligesom deres forfædre har gjort i århundreder. Og flere stødte til fra de fabrikker, som lukkede efter kommandoøkonomiens sammenbrud.

Ekhbayar engagerer sig imidlertid i meget andet end økonomi. Han mødte ikke Dalai Lama, da den tibetanske buddhistleder var på besøg i Ulan Bator i november sidste år. For Dalai Lama er hverken stats- eller regeringschef. Men Ekhbayar omtaler ham konsekvent som Hans Hellighed og understreger, at størstedelen af mongolerne er tibetanske buddhister.

»Vore forfædre valgte den buddhistiske religion med udspring i Indien og Tibet, og fra det 16. århundrede har vi religiøst været snævert knyttet til Tibet. Derfor er det helt naturligt, at Dalai Lama kommer her som religiøs leder, og det skal vi politikere slet ikke blande os i. Mongoliet er et frit land.«

Grænsen spærret

Da Dalai Lama besøgte Mongoliet, spærrede kineserne grænsen i et døgn.

»Kineserne sagde, der var tekniske problemer. I den globaliserede verden, vi lever i, kan man ikke lukke grænserne, hverken for handel eller for mennesker. Og det skal man heller ikke«, slår Ekhbayar fast.

Grænsen mellem Mongoliet og Kina er lang og er de fleste steder uden bevogtning. Det har gjort det nemt for en del af de skønsmæssigt flere hundrede tusinde nordkoreanske flygtninge, der bor illegalt i Kina, at flygte videre til Mongoliet. 17.000 nordkoreanere er officielt registreret i landet. Men når det gæl-

der Nordkorea, vil Ekhbayar hellere tale om den aktuelle krise end om flygtninge.

»Vi er parat til at være formidlere mellem Nord- og Sydkorea. Vi har ingen skjulte hensigter, vi udgør ingen trussel for nogen af parterne i striden, og vi har meget gode relationer til både Pyongyang og Seoul. Forbindelserne til Nordkorea stammer jo fra gammel tid, og siden 1990 har vi fået et tæt forhold til Sydkorea. Vi forsøger også at spille en aktiv rolle. Vores udenrigsminister har netop været i Pyongyang for at drøfte med Nordkoreas ledelse, hvordan atomkrisen kan bringes til en ende.«

Samtalen med Ekhbayar, der på forhånd er fastsat til 30 minutter, kommer til at vare to og en halv time, og to notesbøger bliver fyldt med notater.

Oppositionspolitikeren Oyun valgte den politiske kamp frem for et topjob i amerikansk mineindustri, efter at hendes lillebror, demokratilederen Zorig, blev myrdet i 1998.

Oppositionen

Efter at vi har sagt tak for kaffe og farvel – og Ekhbayar siger, at *Jyllands-Posten* i hvert fald må komme igen til valget til Hural næste år – møder vi oppositionslederen Oyun på vej ned ad trappen i forhallen. Hun inviterer også på kaffe.

»Hvis han dog bare gennemførte alt det, han siger«, siger Oyun. »Vi venter med længsel på en regulær lovgivning, så vi kan få standset korruptionen.« Kamp mod korruption og iværksættelse af en bæredygtig udvikling i Mongoliet er de centrale emner for hendes parti, Folkets Vilje.

Oyun, der er dr. i geologi fra det britiske Cambridge, gik ind i politik, efter at hendes lillebror Zorig blev myrdet i 1998. Zorig, der var lærer i filosofi på universitetet i Ulan Bator, var den ledende blandt demokraterne ved omvæltningen i 1990, og mordet skete kort efter, at han var blevet udpeget til kandidat til ministerpræsidentposten. Ingen i Mongoliet tvivler på, at der var tale om et politisk mord. Mongoliets efterretningstjeneste, GIA, arbejder fortsat med opklaring af sagen.

Samtidig med, at *Jyllands-Posten* mødes med Ekhbayar, har Oyun haft et pressemøde, hvor hun fremlagde sine selvangivelser med oplysning om sin årsindkomst.

»Jeg tjener 6.000 dollars om året, inklusiv skattefrit fryns, som regeringspartiet har bevilget os parlamentsmedlemmer. Jeg har en lejlighed, der er 20.000 dollars værd, og jeg har aktier for 3.000 dollars i *Rio Tinto*, det amerikanske mineselskab, jeg arbejdede for, før jeg blev politiker. Jeg håber, at mit initiativ kan få politikerkolleger til at gøre det samme, åbent og ærligt. Det vil være en god begyndelse til at standse korruptionen«, siger hun uden at komme med beskyldninger mod nogen. ■

Tekst og foto:
Erling Vester Jacobsen

Artiklen blev bragt i *Jyllands-Posten* den 1. marts 2003.

Det mongolske medielandskab

Den demokratiske revolution, der fejede gennem Mongoliet i 1990, førte en anselig vækst i medierne med sig og åbnede op for nye perspektiver for pressefriheden og for journalistens rolle i samfundet. Hvad har vi udrettet i mediesektoren i denne periode? Indførelsen af den fri presse har ført til en større mangfoldighed i det mongolske samfund. Den har været en garant for ytringsfriheden, for den fri meningsdannelse og for friheden til at orientere sig efter forskellige politiske standpunkter.

Mongoliet har taget skridt til at etablere en fuldt udfoldet markedsøkonomi og et flerparti-demokrati efter årtier med kommandoøkonomi og etpartistyre. I denne gennemgribende proces har medierne en særlig rolle at spille, ikke blot som vogtere over sandheden, men også som spydspids i debatten om hoved-

punkterne i den nationale dagsorden og som befolkningens talerør.

I de seneste år har vi været vidner til en stadig større variation af emner, som pressen har taget op. De behandlede temaer har været meget forskellige. Mongoliets massemedier er ved at lære, hvordan man skal håndtere overgangen til de nye forhold. Man bør være glad for den store variation af stemmer og farver, der præger det mongolske massemedielandskab. Den mongolske presse har været i stand til at gøre op med de stereotype klicheer, som tidligere var så rodfæstede. Emner som organiseret kriminalitet, korruption, bestikkelse, magtmisbrug – forhold som pressen ikke ville røre ved tidligere – er der fokus på i dag. Journalisterne udfylder rollen som vagthund.

Før 1990 havde Mongoliet ca. 70 aviser og tidsskrifter. Dette antal er steget væsentligt. Mongoliet har nu mere end 1.000 aviser, 230 tidsskrifter og 120 radio- og TV-stationer. Der er registreret 1.450 medievirksomheder af Justits- og Indenrigsministeriet. Men på grund af de begrænsede økonomiske muligheder udkommer mange af dem kun sporadisk. Selv om mange af medierne er privatejede, eksisterer der stadig medier, der drives af staten. Der findes radiostationer på private hænder, men ingen af dem har så stor en rækkevidde som Den mongolske Statsradio og TV, der når ud til alle egne af det enorme og ofte utilgængelige mongolske territorium. På trods af gentagne løfter om at omdanne Den mongolske Stats-

radio og TV til en *public service* station er institutionen ved udgangen af 2002 stadig i hænderne på regeringen. De lokale medier i provinserne er uden undtagelse talerør for de lokale regeringer.

I Mongoliet er alle parat til ved festlige lejligheder at hylde pressefriheden, men i praksis er der stadig meget at gøre. Det er muligt at opnå pressefrihed gennem en vedvarende kamp. For alle lande gælder det, at kampen for pressefriheden aldrig må svækkes. Hvis man sammenligner det med en kniv, så skal kniven skærpes hver eneste dag. De såkaldte »demokratiske kræfter«, der ofte taler om den fri presse, har ikke formået at fremstå som et godt eksempel i dette spørgsmål. Derfor må vi diskutere, hvad vi allerede har udrettet, og hvad der nu skal gøres. Vi må overveje, hvordan vi skal udvikle den fri presse, og hvordan udviklingen forløber i dag.

Journalistik på verdensplan er kritisk med hensyn til manipulation, propaganda og censur. Det ser vi eksempler på i visse mongolske aviser. Og nogle mennesker misforstår den fri presse. De tror, at den fri presse kun bringer sladder og løgnagtige historier. Det vil være et stort tab, hvis den fri presse er uden etik. Vi går alle ind for kvalitetsjournalistik med en høj grad af etik og ansvarlighed. For at opnå dette bliver vi alle nødt til at udvikle os.

I 1990'erne læste folk normalt alt, hvad de kunne få fingre i. Nu har tingene ændret sig. Læsernes forventninger er blevet større og fortsætter med at blive større i det 21.

Ts. Dashdondov

århundrede. De kræver, at alle forudsætninger for en fri og uafhængig presse er på plads. Aviser med ekstreme synspunkter, herunder adskillige med fokus på pornografi, er gået fallit og dermed tvunget til at ophøre. I en tid, hvor den sociale og politiske situation i vores land er yderst kompliceret, er journalisterne nødt til at formulere sig præcist og skrive deres artikler på basis af troværdige kendsgerninger snarere end på rygter og tilfældige indskydelser. På denne måde får læserne mulighed for at tænke selv og drage sine egne konklusioner.

Den fri presse er nu og da upopulær – den kaster lys på ting, mange mennesker simpelthen ikke ønsker at se. Medierne er nogle gange ude af stand til at udnytte de muligheder, som den demokratiske revolution i 1990 stillede til rådighed.

Den fri presses *image* i Mongoliet har uden tvivl lidt skade på grund af ukvalificerede journalister, som udgiver aviser og blade præget af dårlig journalistik. Professionalismen og journalistikken har lidt under, at folk har kolporteret løse rygter og naive holdninger.

Men samtidig dukker der et nyt fænomen op i Mongoliet med frie, uafhængige og pluralistiske aviser og fremkomsten af et nytænkende korps af journalister med en god portion civilcourage.

Udtryk som »fri presse«, »freelancejournalister«, »undersøgende journalistik«, »den fjerde statsmagt« og »vagthund« ... er nye for mongolerne. Men de er allerede nu blevet en del af avislæsernes ordforråd.

De seneste 13 år har været særdeles interessante, men samtidig også meget hårde for vores journalister. Mange af dem er både blevet rost til skyerne og kritiseret. I takt med at journalisterne oplevede succeser og fiaskoer, modløshed og entusiasme, lærte de at skelne mellem sandhed og løgn, de åbnede folks øjne for det, der er forkert, og hvad der er op og ned i vores samfund.

De har tjent folket på udmærket vis. I denne periode blev der skabt et korps af begavede, samfundsbevidste og engagerede journalister. Men ved siden af succeserne er der også begået en masse fejltagelser.

Vi plejede at bortforklare vores fejltagelser og undskyldte dem med »vokseværk« og »vækstproblemer«. Men der må være en grænse for disse undskyldninger, og vi kan ikke fortsætte med dem. Tiden er inde til at finde metoder til at fremme den fri presse.

Tilværelsen kræver af os journalister, at vi er opmærksomme på dette spørgsmål. Den fri presse bragte stof, som folk var interesserede i. Samtidig dukkede der uøn-

skede og uventede ting op. Det der engang var nyt, er blevet til en nedslidt kliché. I dag ser vi, hvor ofte journalister er tilbøjelige til at gentage sig selv, når de udgiver nye blade eller skriver artikler.

Det ville ikke være noget problem, hvis blot folk forsøgte at udgive blade med tanke på 90'ernes euforiske stemning. Vores sociale og politiske liv har ændret sig voldsomt. Publikum forventer, at mediarbejderne går mere aktuelt, mere sagligt og meningsfuldt til stoffet.

Det er ikke længere interessant, at medierne trænger ind i folks privatliv og bruger tid på trivielle detaljer. I fremtiden må vi kæmpe for en kvalitetspræget, ansvarlig journalistik. ■

Ts. Dashdondov

The Mongol Messenger
19(617):7 – 07.05.03

Forfatteren er ærespræsident for Forbundet af Mongolske Journalister og æresdoktor i Institut for Sprog og Litteratur ved Det mongolske Videnskabsakademi. Artiklen er skrevet i anledning af *World Press Freedom Day*, 3. maj.

Se også notitsen side 24 om det mongolske presseinstituts årsrapport. Danmarks Journalisthøjskole har med Dansk Mongolsk Selskab som NGO spillet en aktiv rolle i opbygningen af instituttet (Ger 41, s. 25).

Altai's Venner

Da Himlen havde skabt tiden, var værket fuldendt, siger et mongolsk ordsprog. Men tiden kan være grusom – når det bliver koldt, for koldt for mennesker og dyr på steppen.

Så koldt, at dyreflokkene ved temperaturer ned til næsten 50 minusgrader fryser ihjel i deres ispanser. Mange familier er magtesløse, fordi kvæget er nomadefolkets eneste livsgrundlag. Som følge af den fjerde isvinter i træk blev der i år erklæret national katastrofealarm mange steder i Mongoliet.

De tragiske begivenheder foranledigede allerede for 2 år siden etnologen Amélie Schenk og digter-shamanen Galsan Tshinag til at stifte en forening med navnet *Freunde des Altai*. Formålet er at yde hjælp og bistand til områdets nødlidende nomadebefolkning. Men af nøden er der opstået meget mere: et dybt venskab, en bro mellem øst og vest, mellem kulturerne.

I vore dages forvirring føler tuvinerne – en tyrkisktalende, nomadisk folkestamme i den vestlige del af Mongoliet – sig truet på deres kul-

turelle arv. Skiftet fra planøkonomi til en fri markedsøkonomi har i det seneste årti medført en pludselig forandring. Derfor har vi også påtaget os opgaven med at støtte og fremme dette folks traditionsrige kultur. Dette omfatter også beskyttelsen af den biologiske mangfoldighed i Det mongolske Altai, et enestående naturbeskyttelsesreservat.

En begyndelse er gjort: Kvindesorganisationen *Altain Örgöö* – »Fest-ger i Altai« begyndte sidste sommer at dyrke grønsager i over 2.000 meters højde. Markerne skal i år gøres endnu større. Kvinderne eksperimenterer med hække og væksthuse for at yde beskyttelse mod blæsten og det græssende kvæg.

Om vinteren laver kvinderne håndarbejde – og der bliver ydet mindre lån. Senere lærer kvinderne dels at indfarve fåreulden med hold-

bare farver, dels at filte hjemmesko, tasker og veste. Det bliver til smukke produkter, der kan sælges i byerne. De første filtarbejder er allerede nået til Europa og blev solgt inden jul sidste år. Vi søger stadig samarbejdspartnere, der kan sælge Altaikvindernes håndarbejder for os.

Den lokale Tuva-skole er blevet delvis istandsat, og der er indrettet et lille Tuva-museum med gamle og nye udstillingsgenstande, musikinstrumenter og klæder. Børnene går til undervisning i strubesang – en kulturel hjertesag. Det næste skridt skal være et kultur- og mødecenter, en sten-ger, som symbol på disse menneskers kraft og styrke. Gennem den sidste tid har vores forening støttet den traditionelle mongolske medicin, der bygger på en omfattende filosofi.

Alle disse aktiviteter er et forsøg på i et samarbejde med tuvinerne i Altais bjerge at udvikle et grundlag, der gør det muligt for dem at overleve, så at de ikke tvinges til at flytte til byerne, at glide ind i en udsigtsløs afhængighed og at opgive deres kultur.

Vi vil sammen med tuvinerne finde nye veje og samtidig holde forfædrenes traditioner i hævd. At sikre overlevelsen af nomadekulturen i Høje Altais bjerge – en juvel for menneskeheden – er vores mål.

»Ej baj Aldajm! – Oh, mit rige Altai!« ■

Tekst: **Elizabeth Jacobs**

Foto: **Amélie Schenk**

Mere information:
www.freunde-des-altai.org

Sommerlejr i Mongoliet 2004:
Frau Doritta Wolf
tel 0049 7531 13 10 19
lcc-buehler-konstanz@t-online.de

Kontakt til foreningen (gerne på dansk):
Elizabeth Jacobs, Yorckstr. 105,
D-28201 Bremen
tel 0049 421 59 76 773
[email liza.jacobs@web.de](mailto:liza.jacobs@web.de)

Nyhedsbrevet *Windwerk* kan fås ved henvendelse til foreningen.

KFUM-Spejderne har en lang tradition for tredieverdensprojekter og har gennem årene haft projekter både i Asien og i Afrika. Denne gang er valget faldet på Mongoliet, der, udover en særegen kultur og fantastisk natur, har en spændende spejderbevægelse i rivende udvikling. På lidt mere end 10 år har de opbygget en organisation med 8.500 medlemmer, en velfungerende ledelse, socialt engagement og mange visioner for fremtiden.

KFUM-Spejdernes mål med samarbejdet er to-sidet. Vi forpligter os i vores formålsparagraf til at oplære til mellemfolkelig forståelse og at inddrage det internationale perspektiv. Derfor ønsker vi gennem et sådant projekt at give vores medlemmer viden og oplevelser fra en fremmed kultur.

Derudover kan vi lære spejderne i Mongoliet om vores erfaringer ved at være en ældre organisation. Vi har erfaringer med ledertræning og programudvikling, der kan være til nytte for dem. Dertil kommer, at vi kan hjælpe med at søge midler til de sociale projekter *Scout Association of Mongolia* allerede er godt i gang med.

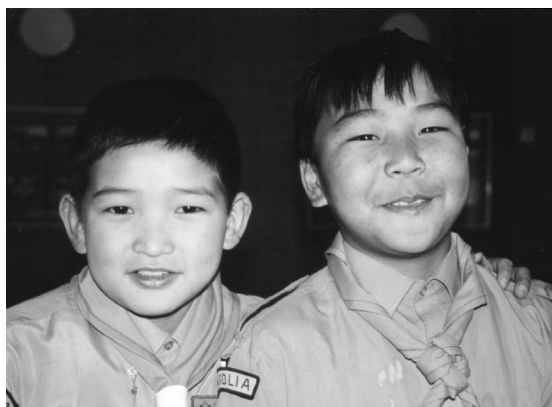

Foto: Trine Kruse Larsen

Vi er allerede i gang

Vi har haft ledere af sted til Mongoliet for at afvikle ledertræning, og denne sommer håber vi at gennemføre to ture til Mongoliet. Vi skal

Danske spejdere i Mongoliet

Sidste sommer igangsatte KFUM-Spejderne et samarbejdsprojekt med 'Scout Association of Mongolia'. Dette samarbejde skal fortsætte i 5 år frem til sommeren 2007.

Foto: David Møllerup

dertil og gennemføre kursus og lejr for 13-18 årige patruljeledere, og vi skal af sted med et hold, der skal deltage i mongolernes egen lejr for 18-30 årige. – Alt dette er dog lige nu afhængigt af udviklingen af sygdommen SARS.

I forhold til vores egne medlemmer arbejder vi meget med oplysninger og aktivitetsideer. Vi baserer meget af det på vores hjemmeside. Her har vi aktivitetsforslag og opskrifter, historier og billeder. Derudover har vi fra Danidas oplysningsmidler fået støtte til udviklingen af spil til børn, der også kan findes på vores hjemmeside. I samme bevilling fik vi midler til at udgive et faktahæfte til alle vore medlemmer over 17 år.

Lige nu har vi besøg i Danmark af en spejderleder fra Mongoliet, der skal suge til sig af indtryk, og som tager ud på besøg i vores grupper og fortæller om Mongoliet.

Vi har endvidere indledt et samarbejde med Haslev Udvidede Højskole. De udbyder et højskoleophold på 7 måneder, hvor man efter 3 måneders forberedelse rejser til Mongoliet og er der i ca. 3 måneder. Lige nu er første hold af sted. Der er 8 elever på holdet. Vi ser det som en rigtig god måde at være ung og rygsækrejsende på. Det giver både større indsigt og personlige oplevelser, der kommer tættere på hverdagen i landet.

Hvad fremtiden byder

Vi har mange ideer i støbeskeen, og spejderne i Mongoliet har om muligt endnu flere.

Spejderbevægelsen i Mongoliet arbejder på at bygge et Spejder- og Ungdomscenter i Ulaanbaatar, vi skal sammen arbejde på at udvikle programmet for deres arbejde, og vi vil lave et aktivitetsmærke, hvor danske spejdere laver aktiviteter fra Mongoliet, og mongolske spejdere laver aktiviteter fra Danmark.

Hver sommer regner vi med ture for danske ledere til Mongoliet, og sommeren 2005, hvor vi afholder vores korpsslejr, håber vi på besøg af en gruppe spejdere fra Mongoliet. ■

Karin Grüttner

Karin Grüttner er formand for Mongolietudvalget hos KFUM-Spejderne i Danmark. Se også korpsets hjemmeside www.spejdernet.dk/mongoliet

Blade af kalmykkernes historie - I

Republikken Kalmykien (kaldet Republikken Kalmykiya-Khalmg Tangch i perioden 1992-96) i Den russiske Føderation ligger i et goldt steppeområde vest for Nedrevolga og den nordvestlige del af Det kaspiske Havs lave kystområder. Republikken dækker et areal på 75.900 km² (omtrent det dobbelte af Danmarks areal) og omfatter 13 administrative distrikter og tre storbyer.

I begyndelsen af 1999 havde Kalmykien et befolkningstal på 316.100 [Territories..., 2001:24]. Lidt over halvdelen (53% i 1998) var kalmykker. Resten af befolkningen består af russere, som med sine 37% er den største etniske gruppe, samt andre nationaliteter som kasakher, darginer og tjetjenere. Ifølge folketællingen i 1989 udgjorde kalmykkerne i den daværende Kalmykiske Autonome Socialistiske Sovjetrepublik (KASSR) 88% af den samlede kalmykiske befolkning på i alt 165.821, der dengang levede i Sovjetunionen.

De resterende 12% (19.500 kalmykker) lever spredt i naboområderne i byer som Astrakhan, Volgograd, Rostov, Orenburg, Tomsk og i regionerne Krasnodar og Stavropol. Desuden lever der mindre grupper i mange andre regioner, republikker og byer i Den russiske Føderation og SNG. Selv om kalmykkerne ikke udgør en stor befolkningsgruppe lever de spredt i små samfund i talrige europæiske lande og USA.

Hvorfra stammer betegnelsen *kalmyk*

Oprindelsen til ordet *kalmyk* som etnisk betegnelse er relativ ny. Det folk, der kendes under navnet kalmykker, er direkte efterkommere af oirat-mongolerne eller vestmongolerne. Oirat-mongolerne udvandrede i perioden sidste halvdel af 1500-tallet til 1600-tallets 30'ere fra deres hjemland Dsungariet (det område der i dag hører til den autonome region Sinkiang-Uigur i Kina) mod vest til de transkaspiske områder. Indtil 1630'erne var antallet af emigranter temmelig lille. Den største gruppe blandt oirat-stammerne – først og fremmest torgut, dörvöd og khoshut – udvandrede i de tidlige 1630'ere fra Dsungariet til Nedre Volga. Efterhånden som flere grupper fulgte i deres fodspor gennem de følgende årtier steg antallet til mere end 45.000 familier med et samlet antal mennesker på omkring 200.000.

På grund af årtiers chikane fra de russiske myndigheders side, der havde til formål at indsnævre deres politiske uafhængighed samt at kristne dem og undertrykke deres traditionelle religion, besluttede oirat-prinserne, høvdingene og ypperstepræsterne i 1770 i enstemmighed at vende tilbage – efter 140 år – til deres forfædres hjemland i Dsungariet. I mellemtiden havde oiraterne bosat sig ved begge Volga-flodens bredder.

Det blev i begyndelsen af januar 1771 besluttet, at Torgut-stammer-

ne på Volgas vestlige bred skulle tage over den isdækkede flod til østbredden og flygte sammen med hovedgruppen mod øst. Men vinteren 1770-71 blev usædvanlig mild, så at Volga-floden ikke frøs tilstrækkeligt til, at de kunne krydse floden på isen. Imidlertid frygtede de 33.000 familier, der levede øst for floden, at russerne ville afsløre deres plan. De turde ikke vente længere og begyndte på deres rejse i januar 1771. De som levede på vestbredden, ca. 70.000 torguter, er forblevet der til i dag.

Gennem mere end denne 150 år lange historie blev oirat-udvandrerne omdøbt til *kalmykker*. Men vi har stadig ikke nogen endegyldig forklaring på betydningen af ordet, og hvornår det blev indført. Så lad os nøjes med at kaste et blik på de mest populære opfattelser af dette spørgsmål.

I forbindelse med de ovennævnte historiske begivenheder er der to forskellige antagelser om en sproglig tilknytning til navnet *kalmyk*: en tyrkisk og en mongolsk.

De fleste forskere er af den mening, at *kalmyk* af tyrkiske folkeslag blevet anvendt som øgenavn for de naboområder, som oiraterne var emigrerede til. Men der er flere meninger om, hvornår og af hvilken årsag, man begyndte at bruge dette navn.

Ifølge den alment accepterede hypotese om oprindelsen til navnet *kalmyk* så blev dette givet til de torguter, der ikke var i stand til at ud-

vandre sammen med hovedgruppen i 1771 og derfor blev tilbage på vestbredden af Volga. Betegnelsen blev givet af tyrkisk-talende folk, fordi det tyrkiske og tatariske ord *gal-mag* (kalmak) betyder »at forblive«, »adskilt«, »komme bagud« etc. [Anuchin 1895:57; Riasanovskii 1931:242].

Derimod taler ifølge Bormanshinov, at betegnelsen *kalmyk* ofte optræder i russiske dokumenter gennem det 17. og 18. århundrede, før de blev adskilt i 1771 [1962:10]. Denne opfattelse deles af forskere som K. Kostenkov, J. Deniker, G. J. Ramstedt og A. Remusat, der mener, at oprindelsen til øgenavnet refererer til tidligere grupper af oirat-udvandrere med kurs mod vest [Kostenkov 1870:3; Deniker 1914:510; Ramstedt 1935; Remusat 1820:245-46]. Der er imidlertid ingen præcise og overbevisende forklaringer.

Nogle forskere bygger deres forklaring på islamiske forestillinger. Fx skriver Fischer, at *kalmyk* er en forvansket form af *kalpak*, som er det navn, de turban-bærende tyrkiske folk gav de pelshuer, som angiveligt blev båret af kalmykkerne, der ikke tror på islam [1768:37]. Barthold mener, at *kalmyk* er afledt af verbet *kalmak*, der betyder »at forblive« som en henvisning til oiraterne, som vedblev med at være bønder i modsætning til dunganerne, de kinesisk-talende muhammedanere, der vendte tilbage til islam [1927: 700].

Som nævnt ovenfor er der en anden opfattelse gående ud på, at ordet *kalmyk* har mongolske rødder og blev givet mongoler, der blev tilbage i deres hjemland, Dsungariet.

Darbakova hævder, at navnet er en afledning af det mongolske verbum *kholimag* (blandet) [Darbakova 1970]. Denne antagelse er baseret på det forhold, at kalmykkerne bestod af forskellige vestmongolske stammegrupper.

Der er også en anden interessant version. Det er Dilava Khutukhtus forklaring, at navnet *kalmyk* går tilbage til det mongolske verbum *khalikh* (flyde over) eller *khalimag* (oversvømmer) [Bormanshinov 1961:13]. I overført betydning betyder ordet »udvandrer« eller »flygtning«.

Begge forklaringer efterlader det indtryk, at ordet har været brugt i en negativ sammenhæng. Det synes, som om denne navngivning fandt sted i et fjendtligt stemt miljø, men også at ordet tilhørte den mongolske sprogfamilie. I hundreder af år havde lederne af oirat-stammerne været i indbyrdes strid om, hvem der skulle stå i spidsen for forbundet af oirat-stammer. Det er også den mest relevante årsag til den historiske udvandring, som vil blive mere udførligt behandlet i det følgende.

Skønt Haslund-Christensen er af den mening, at betegnelsen *kalmyk* udspringer af det tyrkiske sprog, meddeler han også et sted, at betegnelsen blev opfattet som et nedsættende ord blandt de vestlige mongoler [1939:185].

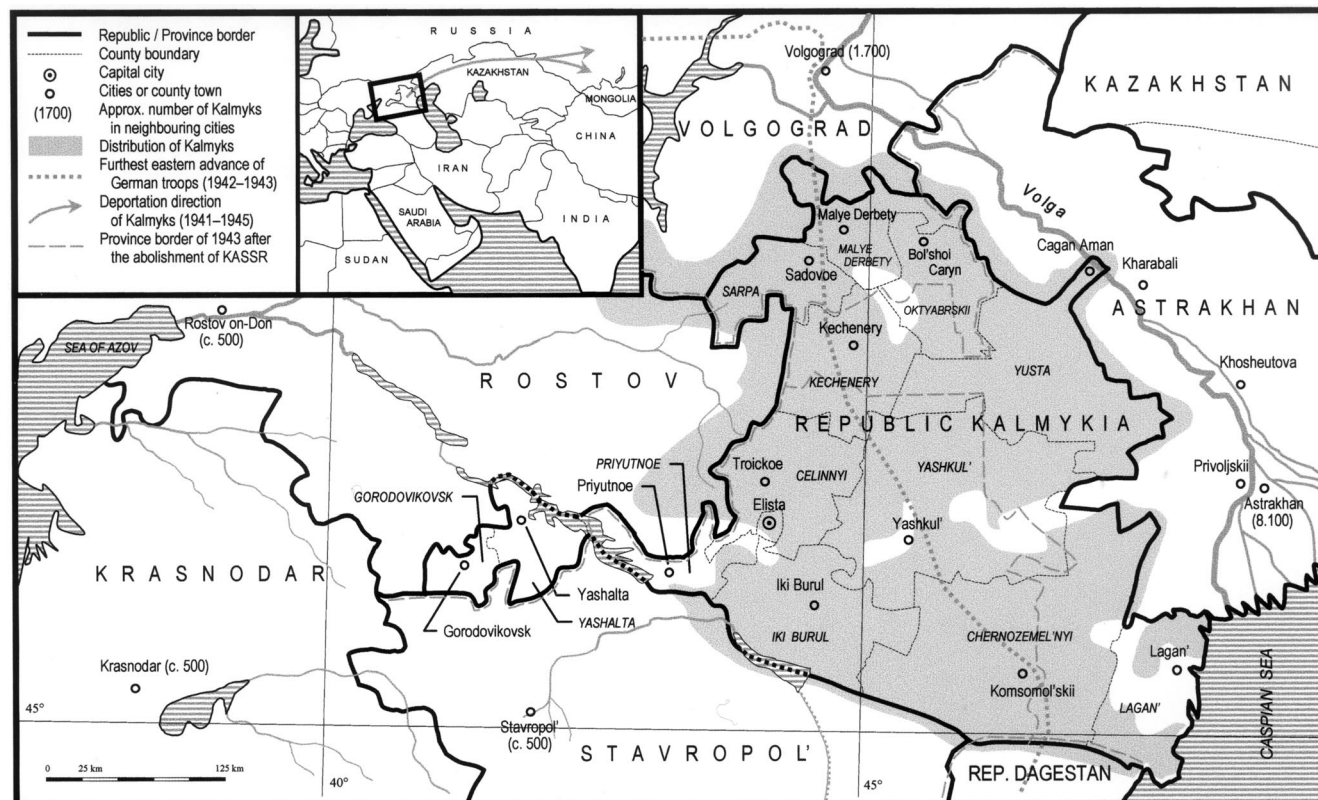
Kalmykkernes tidlige historie

Den stadig større politiske opløsning i de mongolske områder havde nået sin kulmination efter Yuan-dynastiets fald i 1368. Mod slutningen af 1300-tallet konsoliderede de fire største og ledende vestmongolske stammer sig (torgut, khoshut, ööld og dörvöd) ved at danne alliancen *Dörvön Oirat* (Fire-oirater) sammen med andre små stammer som coros, khoid og kergud, der kom under deres ledelse.

Alliancen kom til at kontrollere området fra Yili-dalen i vest til Khovd-floden i øst, fra Tsien Shan-bjergene i syd til Sibiriens grænser i nord. I midten af 1400-tallet lykkedes det for den at kontrollere hele Mongoliet (inklusive østmongolerne), og den kom til at udgøre en konstant trussel mod Kina. Men ved Essen Khans død i 1455 sluttede perioden, og alliancen mistede sin politiske magt.

I 1487 etableredes atter en ny og temmelig stærk alliance af de »Fire Oirat« (*Dörvön Oirat*). Denne gang bestod alliancen af de fire underforbund, Ööld-Oirat, Khoid-Batud, Barga-Burjat og Coros-Khoshut-Torgut samt af adskillige andre småstammer. Der var imidlertid ofte stridigheder mellem indflydelsesrige stammeledere om alliansens ledelsesforhold. Det førte ofte til, at stammeledere og deres undersåtter meldte sig midlertidigt ud af alliancen, dels som en udbredt form for sabotage, dels for at vinde større respekt. Udmeldinger fandt ikke kun sted i kerneområderne, men også i mere fjerntliggende områder.

Ved slutningen af 1500-tallet skete der endnu en ændring i alliansens ledelse. Den magtfulde hersker over Coros, Khara Khula, samlede igen de vestmongolske stammer og udnævnte sig selv til Den højeste Hersker Khun Taiji. Khara Khula kæmpede uafbrudt for at bringe de idelige stridigheder mellem de oira-

Sources: Atlas of the World's Languages, 1994, eds Ch. Mosely, R. E. Asher et al., Hong Kong; Soviet History Atlas, 1972 (2nd ed. 1993), M. Gilbert, London; Atlas SSSR, 1955, Moscow.

Design and cartography: Bold

tiske stammeprinsener til ophør og tvinge dem ind under sit herredømme. Efter sin død fulgte hans søn, Khotogchin Erdeni (kendt som Baatar Khun-Taiji, regerede 1634-63), faderens politik. Han fik de større oirat-stammegrupper, Coros, Durbet, Khoid og de sidste Khoshut-grupper over på sin side og fik organiseret en mere slagkraftig oirat-alliance, end man tidligere havde kendt. Det kom til at danne grundlaget for khanatet Dsungariet. Senere lykkedes det ham endda at indgå en alliance med khalka-mongolerne i øst, som blev stadfæstet i 1640 ved et møde med deltagelse af 24 mongolske stammeledere.

Alligevel hændte det, at udmeldelser brugt som en form for sabotage af de stammer, der ikke brød sig om oirat-alliancen, blev taget i anvendelse under Baatar Khun-Taijis styre. Det fortsatte ind i hans efterfølgers (sønnen Baibagas) periode, hvilket med tiden førte til, at allian-

cen igen gik i opløsning. Adelsmændene i nogle af stammerne ønskede ikke at underkaste sig nabo-stammens overhøjhed. Dertil kom uden tvivl, at ønsket om ekspansion spillede en vis rolle, fordi de stammer, der var udvandret, stadig havde tilknytning til alliancen. De større stammegrupper, der havde forladt deres hjemstavn på dette tidspunkt, var fx khoshuterne under Törbaikh (senere Güshi Khan), Khökhnuur og Tibet, khoshuterne under Baibagas mod Alashan og torguterne under Kho Örölög mod vest. Sidstnævnte blev begyndelsen til de oirat-mongolers historie, der almindeligvis kendes som kalmykkerne.

For en overordnet betragtning er det muligt at opdele oiraternes udvandring mod vest i tre faser: flytninger indtil 1630 til områderne ved Irtysh, Ishim og Tobol, flytninger mellem 1630 og 1637 til Ural og omegnen omkring Volga Yaik samt emigration i perioden 1640-60 til

vestbredden af Volga, Don-dalen, Sal, Sarp og Manych, herefter til stepperne mellem Volga, Don og Kuma og de vestligt beliggende kystegne ved Det kaspiske Hav.

Den tidligste optegnelse af kalmyk-folket i en russisk kilde er fra 1594-95 i forbindelse med kampen mellem kalmykkerne og den kirgisiske Khan Tefkel (Tevekkül) [Bormanshinov 1961:10]. Herefter er der flere og flere optegnelser i de russiske kilder om bevægelserne mod vest og nord af torguter og andre oirat-stammer i begyndelsen af 1600-tallet. Men indtil 1630 havde kalmykkerne endnu ikke i større omfang bosat sig i Volga-området.

I 1618 satte den største af oirat-grupperne, der omfattede 50.000 familier med 250.000 mennesker (de fleste torguter), anført af deres leder Kho Örölög, kursen mod vest. I 1630 var de nået til Ural-bjergene. Kho Örölög og hans folk havde succes med at angribe tatar-stammerne

på de russiske stepper, hvor de bl.a. kæmpede mod nogeierne og kipchakkerne. I nord trængte de ind i Samara og plyndrede russiske byer og landsbyer.

Sønnen Shukur Daichin efterfulgte Kho Örölög, der døde under en mislykket belejring af byen Astrakhan. Han ændrede sin fars politik, sluttede fred med russerne og svor zaren troskab. Men torguterne ophørte alligevel ikke helt med at plyndre de russiske landsbyer. Zaren var dog langmodig, fordi torguterne var en velkommen allieret i kampen mod de islamiske folk, som truede Rusland fra syd.

Shukur Daichins efterfølger var hans søn Puntsug. Under sit styre var han i stand til at forøge antallet af undersåtter med 3.000 familier af khoshut-stammen, som var udvandret til Volga-området kort tid efter Kho Örölög under deres fører, Khöndlön Ubash, Baibagas' bror. Efter Puntsug fulgte sønnen Ayuk

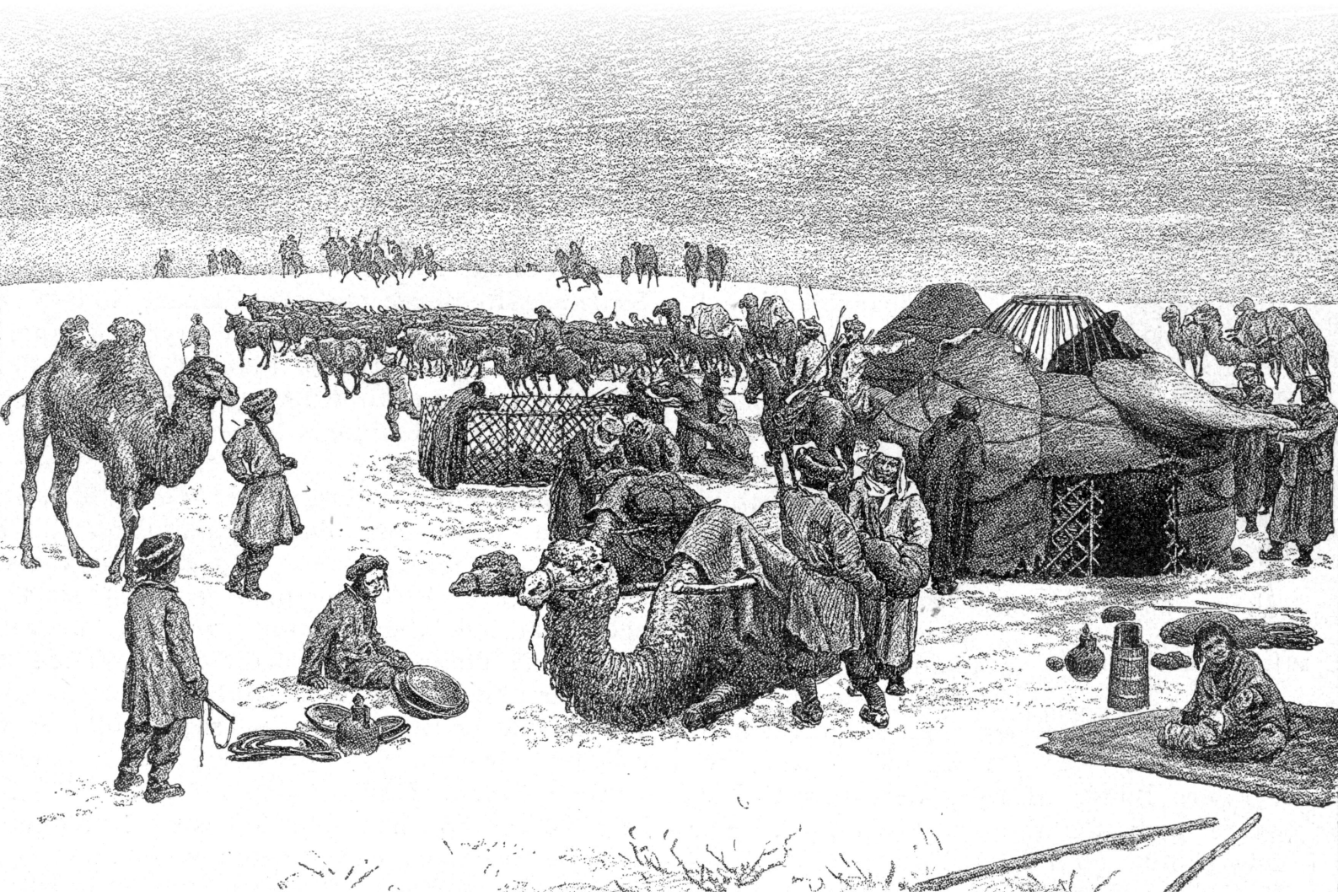
(1669-1724), som fik titlen *Khan* af Dalai Lama. Zar Peter den Store (1672-1725) besøgte engang Ayuk i dennes residens ved Volga, hvor de indgik en aftale, hvorefter Ayuk forpligtede sig til én gang om året at stille kanoner, krudt og kugler til rådighed for zaren. Fra da af bekæmpede torguterne med succes ottomanerne, der angreb Rusland fra syd.

Sidst i 1700-tallet og det tidlige 1800-tal blomstrede handlen i hele Kalmyk-khanatet, og det var i denne periode, at kalmykkernes suverænitet samt økonomiske og intellektuelle liv nåede sit højdepunkt.

I 1714 sendte den mandschuriske Qing-kejser en delegation til Ayuk Khan. Officielt var det et venskabsbesøg. Den virkelige grund var, at kejseren ville tilbyde torguterne det bedste landområde i Dsungariet og andre skatte, hvis de ville støtte Mandschuriet i kampen mod oiraterne i Dsungariet. Ayuk Kahn afslog

tilbudet, men forbeholdt sig alligevel muligheden for på et senere tidspunkt at vende tilbage til sine forfædres landområde.

Imens hærgede krigen i Dsungariet, og nogle derlevende oirat-grupper knyttede sig til torguterne ved Volga. Ayuk døde i 1724 og blev efterfulgt af sin førstesøn Ceren Dondog, som kort efter blev erstattet af sin nevø Dondog Ombo. Dondog Ombo blev afløst i 1741 af en anden af Ayuk Khans nevøer, Taiji Dondog. Under hans styre kom grupper (khoshut, dörvöd og khoid), der havde overlevet de massakrer, der var blevet begået af Qing-tropperne i Dsungariet, til Volga. I denne massakre blev henvend 90% af de vestmongolske stammer i Dsungariet myrdet. Taiji Dondogs efterfølger var hans søn Ubashi (Ubushi eller Ubishi Khan), som i 1758 blev kronet officielt i en alder af 17 år.

I mellemtiden havde kejserinde Elisabeth regeret (1741-62) i Rusland. Hun havde presset på for at gøre torguterne fastboende for at indsnævre deres handlefrihed og dermed undergrave deres magtstruktur. Hun forsøgte også at infiltrere deres magtstrukturer ved at etablere en rådgivende forsamling. Det stadigt stigende antal russiske fæstninger, der kom til at omgive torguternes område, førte til en betydelig uro blandt torguterne. De havde altid bevaret en tæt forbindelse til deres slægtninge i Dsungariet og Tibet. Den blev nu forstyrret ikke blot af disse fæstninger, men i stigende grad også af deres fjender, de forskellige islamiske folk. Forholdene førte efterhånden til beslutningen om at indlede den forræderiske og farefulde færd tilbage mod deres forfædres hjemstavn.

I denne periode overtog Katarina den Store styret (1729-96, regerede 1762-96). På grund af den stadig større uro blandt torguterne måtte hun holde et vågent øje med deres handlinger; men hun ønskede ikke at miste sin stærke allierede i kampen mod tyrkerne. Så sent som i 1768-69 kæmpede torguterne sammen med Rusland mod tyrkerne. Men mange etniske russere og tyskere blev af Katarina inviteret til at slå sig ned i kalmykkernes område.

Omkring dette tidspunkt var der allerede en hemmelig plan for torguternes afrejse under opsejling. Afrejsen skulle finde sted på det tidspunkt, hvor Volga-floden ville være dækket af is. Det ville gøre det muligt for indbyggerne på flodens vestsider at komme over på den anden side. Vinteren 1770-71 blev valgt som at være et gunstigt tidspunkt. Under foregivende af at måtte afvise et angreb fra kirgiserne og bashkierne sendte Ubish Khan kurerer til alle jurter for at samle sin hær på 80.000 soldater. Han meddelte sin plan om en øjeblikkelig afrejse, som blev modtaget med be-

gejstring. Hyrderne blev øjeblikkeligt ført sammen, og jurterne blev pakket sammen. Den 5. januar 1771 begyndte udvandringen. Men vinteren var helt usædvanlig mild, og i en stormfuld nat brød isen på Volga-floden op. Kalmykkerne øst for floden var imidlertid skræmt ved tanken om, at russerne skulle opdagere deres plan. 33.000 familier besluttede, at de ikke kunne vente længere og begyndte deres rejse mod øst i januar 1771. Derfor måtte de 15.000 (eller 13.000) familier omfattende 70.000 torguter blive på vestsiden af Volga.

Torguternes udvandring under Ubish Kahn kom til at betyde enorme tab for kalmykkerne. De måtte rejse ad en mere end 4.000 kilometer lang rute over udtørrede sletter og drikke blodet fra deres kvæg for at overleve, mens deres vej gik igennem fjendeland. På vejen blev de angrebet af russere, kasakher og kirgisere. Både dyr og mennesker blev ramt af adskillige sygdomme. Da de endelig nåede Dsungariet, hvor de søgte tilflugt under manchu-kejserens beskyttelse, havde 70.000 (eller 120.000) mennesker overlevet ud af de 33.000 familier og en oprindelig befolkning på 169.000, der havde påbegyndt rejsen. De fandt nyt græsland i den nordlige del af Kharachar, øst for Tarbagatai-bjergene, mellem Yili-floden og Urumqi by og øst for Kulja.

De kalmykker, der var blevet tvunget til at blive på vestsiden af Volga, var blevet voldsomt svækkede både politisk og militært. Og for at forøge deres problemer sluttede mange af de kalmykker, der var forblevet i det russiske område, sig til kosak-oprøret under den »falske zar« Pugatjov, der rykkede hurtigt frem fra Ukraine mod Ural-bjergene i 1773 [Halkovic 1985:13]. Russerne konsoliderede deres totale herredømme over denne magtesløse gruppe og skabte på grundlag af de områder, der var besat af de kalmy-

Bat-Otchir Bold blev født 1957 i Mongoliet. I årene 1975-80 studerede han filosofi og sociologi på statsuniversitetet i Ulaanbaatar. I 1984-85 fik han et stipendiat til Lomonosov-universitetet i Moskva. I årene 1990-94 tog han sin PhD ved Humboldt-universitetet i Berlin. Siden 1999 har han boet i Island, hvor han er i gang med et forskningsprojekt under titlen: »Shamanistiske elementer i de islandske sagn set i lyset af den sibiriske og centralasiatiske shamanisme«. I 1998 var han på stipendiatophold ved *Nordic Institute of Asian Study* (NIAS) i København.

Bolds videnskabelige arbejde omfatter en lang liste af artikler og forelæsninger. Han er forfatter til bogen *Mongolian Nomadic Society. A Reconstruction of the 'Medieval' History of Mongolia*, udgivet i London/New York 2001 og medredaktør af bogen *L. Bat-Ochir. In Search of the Historical Realities*, Ulaanbaatar 1999.

Foruden sit modersmål, mongolsk, taler Bold tysk, russisk og engelsk, og han har et grundlæggende kendskab til islandsk, tibetansk, kinesisk og fransk. Han er gift og har tre børn.

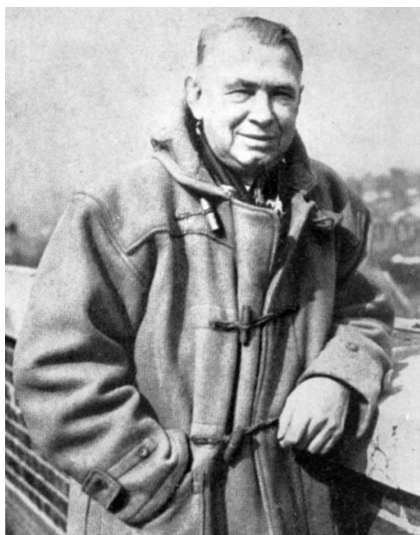
kiske grupper på dette tidspunkt, tre administrative opdelinger, der blev underlagt lokalregeringerne i Astrakhan, Stavropol og Don.

(fortsættes)

Bat-Ochir Bold

Anden og sidste del af artiklen, der fører kalmykkernes historie op til i dag, vil blive bragt i næste nummer af Ger sammen med en liste over anvendt litteratur.

Den kalmykiske skriftprøve på side 12 er gengivet fra side 556 i Hans S. Kaarsberg: *Gjennem Stepperne og blandt Kalmykkerne tilhest og med Trespand*. København 1892, Gyldendal. Tegningen på side 14 viser »En Kalmuklejr i Opbrud«. Den er gengivet fra spalte 471-472 i W. Dreyer: *Naturfolkenes Liv*. København 1898, »Frem«.

I Mongoliets vold (IV)

Den dansk-norske eventyrer og uldhandler A. H. Rasmussen er på sit livs drømmerejse til Mongoliet. Han er blevet installeret hos »Hertug« Larson i dennes sommerresidens i Indre Mongol. Herfra foretager han udflugter i omegnen for at gøre forretninger med de lokale fåreholdere.

Det tog et par timer at nå Nitchin Tsunda's lejr, som bestod af et halvt dusin jurte, vogtet af tre store, glubske hunde, der kom springende imod os, gøende som rasende. En høj mand i blommemarvet brokadesdragt kom og kaldte hundene tilbage. Det var Nitchin Tsunda selv, en mand af behageligt ydre og åbenbart rig og betydelig at dømme efter de mange fedtpletter på hans tøj.

I Mongoliet må en brokadesdragt for at være sin rige ejer værdig have fedtpletter over det hele som bevis på, at han kan tillade sig regelmæssig nydelse af fårekød. Han bød mig velkommen og inviterede mig ind i den største af jurtene, der var smukt møbleret med lave rosentræsskabe langs væggene og et fint udskåret alter, hvor parfumerede røgelsespinde brændte i en bronceurne. Hele gulvet var dækket af farverige tæpper, og vi satte os på hug på hver sin side af et lavt rosentræsbord, hvorpå skåle med te allerede ventede. Det var første gang, jeg smagte, hvad tibetanerne kalder tsamba: te med brændt hirse, blandet med flødeost. Jeg havde altid forestillet mig det som modbydeligt og var simpelthen bange for, at jeg skulle få kvalme og blamere mig; men til min forbavselse syntes jeg ikke alene om det, men tog to gange til og

fandt det meget forfriskende og mættende. Nitchin indledte selv forhandlingerne angående forretningerne, og det var en stor lettelse at slippe for kinesernes endeløse forberedelser og omsvøb, som ifølge gammel skik går forud for alle transaktioner. Jeg blev glad overrasket over det store kvantum uld, han kunne tilbyde, og ved at høre, at prins Teh kunne afse mere end det dobbelte. Det var mig imidlertid umuligt at sætte en pris på stående fod uden først at have konfereret med Tien tsin angående markedsforholdene, og jeg sagde til ham, at jeg gerne ville telegrafere til Tien tsin så hurtigt som muligt.

Larsson havde sagt, at der var en telegrafstation i nærheden, hvilket havde forundret mig meget, for jeg havde ikke set en telegrafpæl, siden vi forlod Kalgan, men havde naturligvis ingen grund til at tvivle på Larssons ord, så jeg kunne vente, til vi kom tilbage om aftenen.

Vi havde et langt ridt for os og blev kun længe nok til at opnå en forsøgsvis overenskomst og opfylde høflighedens krav, hvorpå vi igen sprang i sadlen. Da vi nærmede os lejren, havde jeg mærket en vidunderlig duft overalt; men hundenes pludselige angreb havde forhindret mig i at spørge Horrla, hvor den

kom fra. Nu mærkede jeg den igen og spurgte. Horrla pegede blot på græsset og forklarede, at den kom fra en plante, han kaldte »agg«, som voksede frodigt der omkring og udsendte duften, når den berørtes af hestens hove. Det var en berusende oplevelse at ride som lyn og torden gennem den duftfyldte luft og kølende brise, der tog brodden af middagssolen og kun efterlod dens varme. Hestene syntes at nyde det lige så meget som jeg selv. De behøvede ingen påskyndelse og syntes ikke at være trætte, trods den hårde galop.

En times tid senere red vi ind i en uhyre flok ponyer, drevet af tre vildtudseende centaurer, som med fare for at brække halsen prøvede at holde flokken samlet. Vi sluttede os til processionens bagtrop; hestehovene trommede en forrygende, dæmpet tappenstreg mod grønsværen, og jeg, halvt beruset af aggens overvældende duft, ophidset af tusind hoves lyd, forrykt af den rasende fart og rytme, hylede som en vanvittig, da vi red ind i Ma Tsunda's lejr. Sådanne uforlignelige øjeblikke er så få, at jeg har bevaret mindet lige siden, og de svundne år har ikke formået at fordunkle det.

Flokken omfattede ca. fire hundrede ponyer, stærke, sejge, halv vil-

de, hvoraf halvtreds skulle udtages til væddeløbsklubberne i Tien tsin og Peking. Alle rytterne var forsynet med lange stokke som svære medestænger, i hvis yderste ende var en løkke af ugarvet hud. De bruges til at fange ponyerne med og kaldes »orrgas«. Lassoen er ukendt i Mongoliet, og sadlerne har heller ikke horn som de mexikanske og amerikanske. Mongolerne fanger hestene ved at ride dem tilstrækkelig nær ind på livet, kaste løkken over hovedet på dem og sno orrgasen på en måde, der holder dem i et kvælende tag. At tumle disse halv-vilde heste, der kæmper som tigre, kræver stor kraft og behændighed. Rytteren har kun sin egen styrke og en næsten uhyggelig færdighed i at klæbe sig fast til sin lille træsattel.

Rytterne gik straks i gang, og jeg var alt for fængslet af forestillingen til at acceptere Ma Tsunda's indbydelse til te, så han smilte taknemmeligt, da jeg afslog alle høfligheds-ceremonier, for både han og hans folk havde hænderne fulde.

Ikke for alt i verden ville jeg være gået glip af et øjeblik af dette vilde cirkus, for jeg havde aldrig set et lignende mesterskab i at tumle heste. Mændene var eet med deres ponyer, når de snoende og krydsende sig ud og ind gennem flokken i halsbrækkende fart forfulgte deres bytte, til det var indfanget, og den vildeste kamp begyndte. I samme øjeblik orrgasens løkke slap over ponyens hoved, stejlede, skreg og kæmpede den som en vildkat, medens rytterens hest hældede sig bort fra den for at hjælpe til at tage imod choket.

I samme nu løb to mand op på siden af den fangne pony, begge på den nærmere side, den ene greb den fjermer for den anden den fjermer baghov, pressede skulderen mod dens side og gav et voldsomt ryk. Hesten faldt, sparkede og hvinede som en besat. En tredje mand kuperede hurtigt et stykke af dyrets

hale som kendetegn, og arbejdet var endt.

Pony efter pony blev fanget og mærket i en utrolig fart, der gjorde mig helt stakåndet, og hvordan mændene undgik de fægtende hove og aldrig kludrede med deres »fangst«, var ganske ufatteligt. Det tog ikke længere tid end at tælle til tre, og de kastede altid ponyen ved første forsøg. Jeg syntes straks, det var en meget besværlig måde at mærke dem på, til jeg blev klar over, at vi befandt os i et træløst Mongoli, hvor intet indelukke kunne bygges og en del af flokken afsondres fra de øvrige, og at det derfor var den eneste praktiske løsning. Mongolerne lod til at nyde det, de svedte, lo og sagde vittigheder det meste af tiden.

På mindre end to timer var arbejdet gjort, og vi gik ind i jurtene til et forsinket måltid. Jeg kalder det et måltid, skønt det kun bestod af te, ristet hirse og flødeost, mongolernes vigtigste føde. Det lyder utilstrækkeligt, og jeg tænkte: – Får jeg ikke andet efter det lange, anstrengende ridt, sulter jeg snart ihjel; men mærkeligt nok var det absolut mættende. Kun Horrla og jeg blev inviteret ind i Ma Tsunda's hytte, og det første, jeg spurgte Chacter Lama om, var, om han havde fået sin hat sikkert hjem. Han smilede lykkeligt og pegede på en kiste ved den lave væg. I den lå hatten. Jeg sagde spørgende, at jeg havde ventet, han ville bære den, når jeg kom for at besøge ham; men han smilte fåret og svarede, at den var alt for fin til det, han havde ikke købt den for at bruge den, men for at opbevare den og kikke på den nu og da, desuden var der ingen grund for ham til at gå med den, da alle og enhver vidste, han havde den. Han var den eneste mongol i hele West Silingol fyrstendømme, der ejede en udenlandsk hat med undtagelse af Dilowa Gegen, den levende Buddha. – Jeg har i mange år ønsket mig en sådan hat, sagde han – og alle ved, at jeg

kun rejste til Kalgan denne gang for at købe en. Nu har rygten fortalt, at jeg har bragt en med tilbage, og er jeg på besøg i lejrene, vil man pege på mig og sige: – Der rider Chacter Lama – han har en udenlandsk filthet. – Det var nok til at gøre den gamle sjæl glad og tilfreds, så hvorfor skulle ikke også jeg være det?

Mens vi spiste og talte flittigt, kom en af kvinderne ind med et fad fåremælk. Der var en gryde halvfuld af flødeost på fyrbækkenet, og Ma Tsunda's kone siede lidt af den nymalkede mælk i osten. Sien var noget usædvanlig, men praktisk og fyldestgørende, for hun brugte den vifteformede kost, der ellers tjente til at feje gødning sammen med omkring fyrbækkenet. Der var en mængde hår i mælken, så det var en betryggende tanke, at de umuligt kunne gå gennem det tætte lag af strå i kosten og ind i osten. At en tilfældig klat gødning kom med var uundgåeligt; men hvad betyder det mellem venner i en mongolsk jurt.

Samtalen drejede sig hovedsagelig om ulve. Ma Tsunda havde mistet mange heste under ulvenes angreb de sidste to-tre år, og hver optælling viste, at tabene tiltog. Men næste år ville det blive bedre, for da blev det tilladt at skyde ulve igen. Det undrede mig meget, at lamaerne havde forbudt at skyde ulve indenfor et tidsrum af fem år. Det var en slags national bod. Følgen var, at ulvene havde formeret sig kolossalt i løbet af de sidste fire år og var blevet så frække, at de angreb ved højlys dag, selv om der var fårehyrder til stede. Jeg hørte ikke et eneste beklagende ord over den forordning, som var blevet godkendt og adlydt uden knurren, og Ma Tsunda gav blot udtryk for sin lettelse ved udsigten til at se en ende på forbudet.

Vi røg og snakkede, til det var på tide at tage afsked, og da Horrla og jeg red bort i den duftsvangre aften, var hele lejren på benene for at råbe deres farvel: Sain yabbachi haino!

Lykkelig rejse! Det blev sent, før vi nåede tilbage til Larssons; men de havde ladet aftensmaden stå fremme til mig, da ingen af dem troede, jeg havde kunnet spise mongolmaden og derfor måtte være ulvesulten. Jeg var naturligvis meget optaget af de gode nyheder og udsigten til fremtidig forretning, og det første, jeg ønskede, var at få det telegram afsendt. – Prr – tag det roligt – sagde Larsson. – Jamen du fortalte jo, at der var en telegrafstation heroppe. – Ja vist så; men det betyder ikke, at man kan afsende telegram så let som at knipse med fingrene. Det tager sin tid, og jeg skal fortælle dig hvorfor. – Larsson lod til at more sig, mens han fortsatte: – Der er nemlig kun een rytter som ved, hvor stationen er, og han bor et par timers ridt herfra, og jeg kan ikke sende bud efter ham om natten på grund af ulvene, og af samme grund kan han ikke ride om natten. Hvis jeg sender bud efter ham i morgen tidlig, kan han være her ved middagstid; men der er mindst tolv timers hård ridning til stationen, så han kan ikke begynde før tidligt næste morgen; men så vil han kunne nå stationen, før det bliver mørkt. Derefter er det rent og skært gætteværk, når vi kan vente ham tilbage. Den kinesiske kontormand er meget forfalden til narkotika, så det kan godt tage ham et par dage at blive så ædru, at han kan afsende et telegram. Rytteren må naturligvis vente på svaret, og der kan gå endnu et par dage, før kineseren er klarhjernet nok til at tyde det. Herefter er der en dags ridt tilbage hertil, så du må regne med en ugestid allermindst. – Under hans forklaring begyndte jeg at smile og derefter at le, til jeg fik et anfald af latterkrampe, og da jeg endelig kunne tale sammenhængende, bad jeg ham om at sende bud efter rytteren og finde ud af, hvor længe det nøjagtig ville vare. Jeg var heldig, for jeg fik svar ved udgangen af den sjette dag, og jeg er vis på, at jeg

i årevis i hver eneste mongoljurt i miles omkreds blev omtalt som manden, der sendte telegrammet.

Det var søndag, og jeg red af sted til Hatt in Sume for at overvære gudstjenesten i Eriksons kapel. Jeg startede tidligt, så jeg kunne være lidt hos Eriksons, før gudstjenesten begyndte, men fandt ved min ankomst, at det ikke var nogen hviledag, idet Eriksons klinik var fuld af patienter, nogle af dem lettere sårede soldater, som havde kæmpet mod banditterne. De bar ikke uniform, men tilhørte prins Teh's militi – gode, stoute typer, som tog deres sår meget lidt højtideligt. Forfølgelsen var stadig i gang, fortalte de, for prins Teh havde besluttet at knuse Sun Mo Ling een gang for alle, og de havde allerede erobret over hundrede rifler, hvilket betød, at det samme antal banditter var dræbt, for de tog ikke fanger. Tabet af riflerne var en alvorlig sag for Sun, folk kunne han derimod få nok af. Den lille kirkeklokke begyndte at ringe, og Erikson vaskede sine hænder, tog sin hvide kittel af og gik foran ind i det lille kapel.

Menigheden var meget lille; et halvt dusin mongoler, nogle få forældreløse børn, som Eriksons tog sig af, efter at deres forældre var blevet myrdet under et af Sun's overfald, fru Erikson, Vera, et tyende og jeg selv.

Gudstjenesten blev holdt på mongolsk, og jeg kunne kun forstå et ord hist og her, men vil altid huske den. Rummets absolutte tarvelighed, de simple, umalede bænke, den stærke lugt af jodoform fra operationsstuen og Eriksons helgenansigt, lysende af tro og glæde, forvandlede scenen til noget ubeskriveligt smukt og helligt. Jeg er ingen god kristen og ingen ydmyg natur; men jeg havde mere lyst til at tage mine sko af der, end jeg nogensinde har haft i nogen domkirke.

Nogle dage senere kom Erikson kørende og spurgte, om jeg brød

mig om at komme med ham til West Sunnit Palace, da han måtte derhen og se til prins Teh's lille søn, som var syg. Jeg måtte tage min sovepose med, da vi skulle tilbringe natten der. Jeg gjorde mig hurtigt færdig, og straks efter rullede vi hen over det vejløse græsland uden nogen bumpen eller ubehag, skønt vi kørte med en fart af 35 miles. Det varede over en time, og jeg forstod mere og mere, at dette var en vidtstrakt, naturlig flyveplads, hvor en enorm luftstyrke kunne samles. Jeg tænkte navnlig på Det ydre Mongoli, hvor russerne havde koncentreret sig om at opbygge en frygtelig luftstyrke, efter hvad mongoler, som var undsluppet derfra for et årstid siden, fortalte. Siden da havde påpasseligheden ved grænsen og det meget forøgede antal af frontsoldater gjort enhver flugt derfra praktisk talt umulig, og ingen efterretning var sluppet igennem.

Det var denne skjulte trusel fra nord, der havde gjort japanerne så nervøse og tvunget dem til at forlange lignende foranstaltninger i Det indre Mongoli fra nationalisterne, men hidtil uden resultat.

Imidlertid ønskede jeg ikke at dvæle ved krigstrusler på dette fjerne, yndige sted og fik snart andet at tænke på, idet jeg pludselig i det fjerne så et stort tempel. Det forekom så sært malplaceret i denne vidtstrakte egn, der var uden synlige tegn på beboelse, og hvor vi ikke havde set en levende sjæl, siden vi forlod Larssons. Erikson skulle tilse nogle patienter i dette tempel, som han, så vidt jeg husker, kaldte Horgan in Sume, lammets tempel. Så snart vi standsede, kom præsterne løbende ud til bilen og trængte sig om os, idet de gav Erikson en meget hjertelig velkomst. De så snavsede og lurvede ud og var sandsynligvis roden til mange af Mongoliets og Kinas onder: uvidenhed, overtro og en stor del af fattigdommen. Her i Mongoliet havde de hovedsagelig

Fyrsten af Sunnit sammen med sin bror, storlamaen i statens lamaseri.

Foto: 'Larson'

ansvaret for den hurtigt tiltagende udbredelse af veneriske sygdomme. Under besøg i lejrene var de i høj grad æresgæster og nød ifølge mongolsk sædvane den forret at sove hos værtens hustru eller, hvis hun skulle være ældre, hos en af hans døtre. Præsterne antoges at leve i cølibat; men der førtes absolut ingen kontrol med deres opførsel og tildeltes ingen straffe for brud på præsteligt levned. Erikson behandlede adskillige af dem for veneriske sygdomme og betroede mig, at størstedelen af hans patienter var præster. Der må have været over hundrede i dette tempel, og de levede udelukkende af befolkningen. Jeg gik ikke indenfor, men vandrede omkring og så de unge novicer bære vand. På den ene side af templet stod en række bedehjul, som munkene hvirvlede rundt, når som helst de passerede dem, en meget beha-

gelig og praktisk måde for masseproduktion af bønner, når de betynder så lidt, som de gør i et lamatempel. Jeg måtte tænke på, hvordan denne religion, der engang havde været en stærk åndelig kraft, fuld af skønhed, var degenereret ligesom den overvurderede kinesiske kultur. Og hvilket spild af kræfter. Hver sten og hvert stykke tømmer i denne store bygning var blevet hentet langvejs fra for at huse en horde af dovne, uvidende, forhutlede parasitter.

Jeg var glad, da Erikson var færdig, og vi slap bort fra stedet, hvis onde aura gjorde mig deprimeret. Vi havde ikke kørt ret langt, før to ryttere kom tilsyne i horisonten over den nærmeste bakke og styrede imod os i fuld galop svingende med deres rifler.

Det var vilde, broncefarvede fyre, åbenbart spejdere, der kom for at angribe os; men ved synet af Erikson forvandlede deres kriger-

ske miner straks til brede velkomstsmil. De hilste ham kun, drejede lynsnart hestene om og var af sted igen til deres forpost, råbende, at de ventede prins Teh, før det blev mørkt. Derefter må vi have kørt endnu en timestid, før jeg så det første glimt af prins Teh's palads, større og mere fordringsfuldt, end jeg havde forestillet mig; men prinsen var jo også en af de største herskere i Mongoliet og måtte leve stands-mæssigt. Der var to høje flagstænger udenfor indgangsporten og ca. 20 meter fra porten en stor, prægtig »åndemur« for at hindre onde ånder i at slippe ind. Porten selv var af fint udskåret træ i et indviklet mønster, og to høje soldater stod stive som broncestatuer, da vi kørte ind. Aldrig så snart holdt vi stille, før en kvinde med prægtig, juvelbesat hovedbeklædning og en blå brokadesdragt kom løbende ud til os venligt smilende. Det var prinsessen, der havde tilsidesat alle ceremonier

Vagt med opplantet bajonet passer på prinsen af Sunnit. Foto: 'Eriksson'

virrende at blive strøget over håret af en prinsesse; men jeg følte alligevel mine kinder brænde og få rødbedekulør under hendes mønstrende blik. – Og du har lyserød hud – tilføje hun – ikke smudsiggul som min mands. – Hun hoppede omkring og klappede i hænderne på en højst u-prinsesselig måde, øjensynlig henrykt over hver ny opdagelse af mine gode egenskaber. Derefter bød hun en tjener bringe vore soveposer ind i gæsteværelset i den forreste gård, mens hun leende og pludrende gik foran os forbi de to skildvagter, der stod som statuer og præsenterede gevær. Den forreste gårdsplads var stor og førte ind til forskellige andre gårde bagved. Gæsteværelset var simpelthen enormt og havde to »kangs«, de sædvanlige nordkinesiske murstens-platforme med indbyggede ildsteder. Vi havde lige stoppet vore sager i soveposerne, og prinsessen hjalp os med at pakke ud. Erikson havde en lille håndkuffert med medicin, instrumenter og forbindssager, og da hun åbnede denne, fandt hun en stor, omhyggeligt indsvøbt firkantet pakke, der gjorde hende nysgerrig, så hun spurgte, hvad det var. Erikson sagde, at det var et stort portræt af hendes mand i gulddramme, sendt af en forfatter, der havde besøgt dem forrige år. Prinsessen bare slog med nakken og sagde syrligt: – Portræt af min mand – de sender altid billeder af min mand, og jeg begriber ikke hvorfor. Han er sandelig ingen skønhed, og bliver dag for dag ældre og hæsligere. Og her er jeg, ung og smuk; men tager de nogensinde et billede af mig og forærer mig det i gulddramme? – Hun rev indpakkingspapiret af portrættet: – Se på den mand! Er det noget at fotografere? – Jeg fik øjeblikkelig fat på mit kamera og sagde: – Jeg vil tage et billede af Dem

for at byde os velkommen, og det var klart, at Erikson blev modtaget som en personlig ven, og at enhver, han bragte med sig, var lige så velkommen. Hendes søn, en dreng på seks-syv år kom løbende og trykkede højtideligt Eriksons og derefter min hånd, mens jeg blev forestillet for dem begge. – Dette er Rui hsien sheng – (mit kinesiske navn) sagde Erikson – og han vil købe al jeres uld og sende jer en masse penge, så du, sønnike, kan få den cykel, du fortalte mig, at du ønskede dig, og din mor endnu flere perlekæder til sin hårpynt, og hvad hun ellers måtte ønske. Vil du gerne »hamer ogh« (gnide næse) med ham? – Drengen

løftede øjeblikkelig ansigtet, og jeg bøjede mig ned og »gned næse« med ham, den formelle mongolske hilsemåde.

Prinsessen sagde: – Jeg også! – og vi gned næser, så jeg kunne betragte mig som rigtigt forestillet og godkendt. Derefter sagde hun med en munter latter: – Jeg elsker mænd med blå øjne og guldgult hår. Jeg er så træt af alle disse mænd omkring mig med sort, groft hår og sorte øjne. Dit hår er som silke – sagde hun og strøg henover det, – og meget lysere end Ih dai fu's (Eriksons). Jeg hører ikke til den undselige slags, og der skal en del til at forvirre mig, hvis det da kan kaldes for-

og sende Dem det, så snart det er færdigt. – Hun så forskrækket på mig og sagde hastigt: – Nej, min mand vil blive vred, det er jeg vis på. Vi har for mange tjenestefolk omkring os, og de vil sladre. Bliver der lejlighed senere, vil jeg lade dig det vide.

Hun kom hen til mig og kærtegnede mit hår: – Du er en meget smuk mand – sagde hun kælent – jeg holdt af dig i samme øjeblik, jeg så dig. Jeg vil gerne sove hos dig; men min dumme mand vil ikke tillade det, skønt det er en gammel mongolsk skik, at værtens kone sover hos æresgæsten. Men *han* siger, jeg er en prinsesse, og at det ikke vil være god tone for *mig*.

Holder en kvinde op med at være kvinde, når hun bliver prinsesse? Og er det retfærdigt, at *jeg* skal være den eneste kvinde i hele West Sunnit fyrstendømme, der bryder gæstfrihedens love og, hvad der er endnu mere ærgerligt, altid skal være lænket til samme mand? Det er dumt, og det er ondt. – Hun var henrivende i sin indignation, lidenskab og ærlighed, og jeg skandaliserede Erikson med et dybfølt: – Hør, hør! – eller det tilsvarende på kinesisk.

Hans ansigt var en studie i chokeret ærbarhed, for han var en god kristen af høj moralsk standard, mens jeg aldrig har været særlig god eller moralsk fanatiker som Josef, så jeg følte mig ikke det mindste chokeret over hendes åbenhjertige udbrud, tværtimod. Hun var ikke smuk efter vore begreber, men havde en naturlig charme og livlighed og en fortryllende varme og oprigtighed, der gjorde mig helt konfus.

Hun havde fået luft og var blevet rolig, og Erikson var øjensynlig kommet sig efter choket og spurgte, om han kunne undersøge drengen. De forsvandt sammen, mens jeg gik en tur rundt i gårdene, der mere eller mindre var indrettet som de kinesiske med sidebygninger vendt mod de firkantede gårdspladser og hø-

jere beliggende modtagelsesrum, der adskilte de forskellige gårde fra hverandre. I en af sidebygningerne var et lille våbenkammer, hvor bøssemede rensede og reparerede mauterrifler. Der var også et skomagerværksted, et skrædderværksted, kontorer og oplagsrum. Kort efter, at jeg vendte tilbage til vort værelse, kom prinsessen ind med sin søn. – Hurtigt – sagde hun – følg mig og tag et billede, der er ingen nu. Hun gik i forvejen ind i en lille sidegård, som jeg ikke havde set før, og satte sig på en lille skammel sammen med sin søn. Hun var nu meget alvorlig og værdig og ikke halvt så charmerende som før. Jeg tog forskellige knips og lovede at lade det bedste forstørre og indramme. Erikson havde travlt, og jeg så ham ikke den næste timestid; men prinsessen tog sig af mig, og jeg kan ikke sige, at jeg savnede ham ret meget. Pludselig opstod der tumult i gården, og nogen råbte, at prinsen kom. Vi løb ud og var nær kollideret med Erikson i døren. Han kom bare ind med sin medicinkasse og fulgte os straks i hælene gennem indgangsporten. De to vildtudseende spejdere, vi før havde mødt, var kommet med nyheden og pegede ophidset mod et fjernt højdedrag og en afdeling ryttere, der kom galoperende hen imod os.

De må være kommen langvejs fra, for de var øjensynlig trætte, og der var ikke den sædvanlige kækhed over dem. Da de kom nærmere, sagde Erikson, at han kunne se, det var prinsen, der red i spidsen. Der var henved et halvt hundrede ryttere, og det var et fornemt syn at se dem ride gennem aftendisken med solfaldsskær over ansigterne. Nogle af dem var forbundet, og da de kom nærmere, bemærkede jeg, at mange af dem førte rytterløse heste i kort tømme. Prins Teh red et godt stykke i forvejen og standsede ikke, før han var midt i den klynge, der ventede på at byde ham velkommen, hvorefter

ter han stift sad af og så sig omkring med et strengt og anspændt udtryk. Den eneste antydning af et smil var reserveret Erikson og den lille søn. Han var en kraftig bygget mand sidst i fyrrene og havde »fører« stemplet i hvert træk og den måde, hvorpå han så på folk og bevægede sig imellem dem. Han var uden tvivl træt, men viste det mindre end hans mænd, som nu troppede op og næsten faldt ned af sadlerne af udmattelse. Men de havde også redet og kæmpet næsten uafbrudt dag og nat i en uge. Jeg ønskede naturligvis ikke at trænge mig ind på prinsen nu og holdt mig i baggrunden; men prinsessen fik øje på mig og kom løbende for at hente mig. Efter præsentationen undskyldte prinsen sig og sagde, han ville tale med mig, når han havde skiftet og gjort sig præsentabel. Erikson og jeg gik tilbage til vore værelser, da prinsen og hans familie forlod os for at skrå over gården til deres gemakker. Vi havde ikke ventet længe, før prinsessen kom ind fulgt af en tjenestepige, der bar et stort fad frisk fløde og en tallerken tynde, usødede pandekager. Vi var begge meget sultne og gjorde kort proces med det dejlige måltid, eftersom vi ikke havde spist hele dagen. Imidlertid fik vi nyheder af prinsessen: Prins Teh's styrker havde dræbt mere end halvdelen af Sun Mo Ling's mænd, og den netop hjemvendte afdeling havde medbragt henved 160 erobrede rifler. Deres egne tab havde været mindre end først rapporteret, alligevel var fem og tredive mand en høj pris, og der ville blive megen gråd og jammer i lejren den nat. Et stort antal af prins Teh's mænd forfulgte resten af Sun's bande. Det var hovedsagelig friske tropper, der var trådt til, så det første kontingent kunne trække sig tilbage og hvile, før de faldt ned fra sadlerne af ren og skær udmattelse. Men den mest interessante nyhed af alle var den, at fire soldater i Chapsat-garnisonen

var blevet grebet i at signalere til banditterne fra toppen af vagttårnet. De blev forhørt, og en af dem tilstod, at de var i Sun's sold, hvorefter prins Teh lod dem hænge. Gengældelsen havde omsider virket ved den lovløse grænse, og for en tid ville rejsende være lidt mere sikre i kroen.

Jeg måtte tænke på, at forholdene i Mongoliet i 1930 var noget nær de samme som i det vilde vesten for to eller tre generationer siden, og at mine oplevelser for så vidt kunne være plukket ud af en Zane Grey bog. Her var banditter og kvægtyve, for en af Sun Mo Ling's fornemste opgaver var at stjæle store hesteflokke fra mongolerne og sælge dem til den kinesiske armés remonteofficerer, udstationeret forskellige passende steder langs grænsen. Banditterne kunne selvfølgelig sælge langt billigere end hesteopdrætterne, et faktum ingen driftig kinesisk officer kunne tillade sig at overse. At købe heste til den kinesiske hær blev betragtet som en af de mest indbringende og behagelige militære funktioner. Man måtte betale betydelige summer for sådan en »dæksmand« til de overordnede, som havde købt retten til at videre-sælge dem. Tropperne, der skulle bekæmpe banditterne, havde alt for travlt med at sælge deres ammunition til samme banditter, og man kunne ikke forlange af dem, at de skulle bekæmpe deres bedste kunder. Officererne tilbageholdt størsteparten af soldaternes lønninger og måtte derfor tillade dem at sælge ammunitionen for en dollar pr. stk., en pris, der var beregnet på at give maximums-fortjeneste til alle implicerede. Den eneste kontrol, der blev udøvet, var med antallet af de patroner, som soldaterne hver måned fik udleveret. Det var et lige så nydeligt arrangement for banditterne som for et hvilket som helst korrupt Arizona eller Texas bydistrikt med uhæderlige amtmænd og dom-

mere. Foruden hestetyverierne havde de en biindtægt ved mord, røveri og menneskeran for løsepenge. Men en skønne dag bliver de overmodige og overgår sig selv, og det ender med en større massakre og mange tomme sadler, mens nogle bliver fanget og hængt. I Arizona tilfalder sejren Lone Wolf, Texasrøveren, der anfører en gruppe hæderlige borgere, mens det her er en mongolsk prins, der leder tre hundrede undergivne.

Den eneste forskel er, at der her ikke er nogen retsforhandling. Prins Teh er herre over liv og død indenfor sit område, og opdager han fire forrædere i et vagttårn, bliver de hængt.

Vi havde sludret over en time, da prinsen pludselig viste sig i døråbningen og sluttede sig til os. Om årsagen til min visit sagde han, at vi kunne tale forretning næste morgen, for han var meget sulten, og det var snart spisetid. Kort efter kom hans egen personlige kok ind og meldte, at aftensmaden var serveret. Han gav mig ligefrem et chok, for jeg havde aldrig set en mere svinsk person. Maden gav mig et andet chok: en slags boller fyldt med hakket fårekød og kogt i fedt. Fedtet var harsk, kødet tørt og tjenerens hænder så skorpede af snavs og fedt, at jeg fik kvalme efter at have tvunget to af bollerne ned. Prinsen spiste med ulvehunger, men var øjensynlig for træt til at sige ret meget og bad os undskyldte, at han forlod os, så snart han havde spist.

Hvad mig angår, tilbragte jeg den værste nat, jeg endnu havde oplevet. Ud på aftenen plejede det at blive ret koldt, så prinsessen havde ladet tænde et lille bål under kangen for at tage køligheden af murstenene. Det gjorde mere end det, for det mobiliserede tre-fire generationer af væggelus, der forsøgte at æde mig levende og efterlod mig så plettet, som en mæslingepatient. De kinesiske kroers beskedne væggelus var

væbnede babyer i forhold til paladsarten. Det var en gyldig grund til ikke at blive endnu en nat. Den følgende dag sluttede jeg de nødvendige aftaler med prins Teh, så snart han viste sig om morgenen, og tidligt om eftermiddagen var vi på vej tilbage til Larssons.

Der traf vi en budbringer fra min gamle ven, Dammuran Serang, med en invitation til et gæstebud i Har-nut. Larsson og Erikson var naturligvis blevet inviteret, da de var hans venner gennem mange år; men jeg begreb ikke, hvordan han havde fået opsuset, at jeg var der, og kunne kun formode, at rygtetelegrafen havde været i virksomhed. Festens årsag var, at den kinesiske regering lige havde udnævnt ham til Amban, den højeste officielle stilling ved grænsen, og han ønskede at fejre begivenheden. Det var visselig en stor ære for eks-banditføreren, men vel-fortjent, for han var den eneste hæderlige myndighed i den del af landet og hans territorium det eneste, hvor lov og orden blev gennemført og rådede. Det lå et godt stykke sydligere end prins Teh's og omfattede de vigtigste distrikter, som Kin sui jernbanen løb igennem. Jeg havde ikke set ham siden min spændende rejse i 1926, da han havde klaret situationen for mig ved at få mine kamelkaravaner sikkert igennem de bandithærgede egne, og jeg stod i stor taknemmelighedsgæld til ham.

(fortsættes)

A. H. Rasmussen

A. H. Rasmussen: *Tilbage til havet*. På dansk ved Knud Andersen. København 1955, P. Haase & Sønns Forlag. 232 s. Uddraget af bogen er fra siderne 35-50.

Illustrationerne er gengivet fra bøgerne: F. A. Larson: *Mongoliet och mit liv bland mongolerna*. Stockholm 1930, Albert Bonniers Förlag og Joel Eriksson: *Vid Gobiökens gränser*. Karlstad 1943, Svenska Mongolmissionens Förlag.

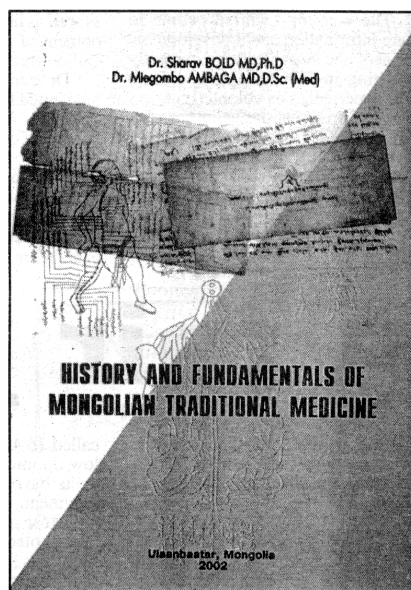
Traditionel mongolsk lægekunst

Den første bog om den praktiske anvendelse af traditionel mongolsk lægekunst er blev udgivet på engelsk. Bogen giver en introduktion til udviklingen af såvel den moderne som traditionelle lægevidenskab og redegør for teorier, diagnoser og behandlingsmetoder med baggrund i den traditionelle mongolske lægekunst, som har en historie på mere end 2.500 år bag sig.

Den traditionelle mongolske medicin var den eneste behandlingsmetode, man kendte til i Mongoliet, før Vestens lægevidenskab blev introduceret i Mongoliet omkring forrige århundredskifte. Men den 13. marts 1937 besluttede det daværende styre af ideologiske årsager at lukke de traditionelle lægeklinikker og apoteker.

Fra da af blev udøvelsen af traditionel medicin officielt standset og gik i glemmebogen i Mongoliet. Det var herefter kun tilladt at undervise i vestlig medicin på lægeuniversitetet og læreanstalterne, og det var forbudt at studere såvel den traditionelle medicins historie som videnskaben bag den. Efter socialismens fald i slutningen af 1980'erne blev den demokratiske regering opmærksom på den traditionelle medicins betydning og tog initiativ til at genoplive den.

»Som et af kulturens arnesteder var Mongoliet et af de første områder, hvor lægekunsten blev udviklet. Vore forfædre var i stand til at kurere sygdomme, der opstod på baggrund af deres særlige livsform. De indførte behandlingsmetoder

som *moxibustion* [ætsning ved afbrænding af et malurtpræparat], kopsætning ved brug af horn, vensektion og kiropraktik. Desværre har vi ikke mange historikere på dette område, og ingen af dem har tidligere skrevet en bog på engelsk om den praktiske anvendelse af den traditionelle mongolske lægekunst. At læse de gamle lægebøger er næsten uoverkommeligt for ikke-fagfolk, så vi har skabt en ny grundbog, der er let at læse og forstå», forklarer den ene af bogens forfattere Sh. Bold.

Sh. Bold er leder af Det mongolsk-koreanske Venskabscenter for Orientalisk Medicin. Han tog afgangseksamen fra Det nationale mongolske Lægeuniversitet i 1993, og i 1998 fik han sin Ph.D. med afhandlingen: *Den videnskabelige basis for den traditionelle mongol-*

ske og tibetanske medicin: pulsens varme- og kuldeegenskaber. Afhandlingen blev en milepæl i de traditionelle diagnosemetoder i Mongoliet. Han har studeret i Indien, Kina, Japan og Korea og er forfatter til 15 bøger og over 100 artikler.

M. Ambaga er sekretær for Det nationale Medicinske Forskningsinstitut. Han fik sin afgangseksamen fra Det nationale mongolske Lægeuniversitet i 1976. Han blev professor i medicinsk videnskab i 1994 og skrev en skelsættende afhandling: *Teorien om Qi, Shar og Badgan – luft, galde og slim i membranstrukturer.* På baggrund af arven fra den traditionelle mongolske og tibetanske lægekunst har han sammensat adskillige nye medikamenter, bl.a. præparater til beskyttelse mod hjerte- og leversygdomme, et præparat til stimulering af immunsystemet og et lægemiddel mod kræft. Han har skrevet 20 bøger og over 350 artikler. ■

The Mongol Messenger
38(584):8 – 18.09.02

Flere oplysninger om bogen og traditionel mongolsk medicin kan fås ved at skrive til bbjb51999@yahoo.com eller ringe til 11-353153.

Sharav Bold og Miegombo Ambaga: *History and Fundamentals of Mongolian Traditional Medicine.* Ulaanbaatar 2002.

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

UFO 11.12.02

En UFO blev observeret af en gruppe på 11 ferierejsende – herunder et tidligere parlamentsmedlem – mens de gjorde ophold i Bayan Davaabjergpasset i Töv aimag den 23. oktober 2002 kl. 19.30. Den lysende trekant eller UFO forsvandt senere i nord-østlig retning. UFO'en blev også observeret i Zaamar sum i samme aimag og i Dundgov aimag. Skolebørn i Bulgan aimag skrev i et brev til *Mongolyn Medee* om et mærkeligt flyvende objekt, de havde observeret over Bulgan aimag samme dag kl. 19.20. Viden-skabsfolk har endnu ikke kommenteret rapporterne.

Museumsnyt 11.12.02

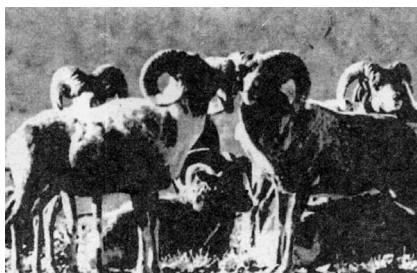
Naturhistorisk Museum i Ulaanbaatar har nyt at vise frem. Udstillingen er blevet suppleret med nye udstopede dyr og fugle, fx en særlig art vildsvin (*cane boar*) og en grib fra Gurvansaihan-området i Gobi. Den mest interessante nyhed er en gengivelse af et naturligt miljø, komplet med syngende og kvidrende fugle i ødemarken.

Stenalderbopladser 11.12.02

En gruppe mongolske, russiske og amerikanske arkæologer, der arbejder for Det mongolske Stenalderprojekt, har gjort et fund i nærheden af Khövsgöl-søen. Fundets alder er bestemt til 5.220 år. Videnskabsfolkene har under deres sejlads søen rundt fundet i alt 24 stenalderbopladser.

Argali-fåret beskyttes 01.01.03

Regeringen har vedtaget et program til beskyttelse af argali-fåret. Det skal finansieres gennem et internationalt projekt.

Det mongolske argali-får er et af Mongoliets sjældneste dyr. Det har været officielt beskyttet mod jagt siden 1953 og blev registreret i *Red Book* i 1987. Argalien er opført i det andet tillæg til CITES (aftale om international handel med truede dyr), og dens habitat står under statens beskyttelse.

Men med privatiseringen af jagtorganisationerne er den traditionelle beskyttelse blevet svagere, og den illegale jagt er taget til. Tendensen er blevet forstærket af væksten i antallet af husdyr, overgræsning og overforbrug af vand.

Der blev foretaget undersøgelser af argali-fårets udbredelse, antal og familiestruktur i 15 aimager i 2001. Forskerne fandt ud af, at der var færre end 15.000 argali-får spredt over et område på 47.815 km² i 110 sumer.

Monitering af medier 07.05.03

Det mongolske Presseinstituts informations- og forskningskontor har udgivet sin årlige rapport, *Monitoring Mongolian Press and Information 2003*. Projektet har været i gang siden 1999 med finansiell støtte af det danske Danida. Dette forskningsprojekt anses for at være af stor betydning for at kunne følge udviklingen i de mongolske medier.

Tankmonumentet 14.05.03

Sidste måned besluttede regeringen at flytte tankmonumentet i Ulaanbaatars Khan-Uul-distrikt. Sidste onsdag blev det så flyttet til Zaisan-højen for at indgå som en del af mindesmærket for de russiske soldater.

Under 2. verdenskrig donerede mongoler penge til at opbygge en tank-brigade ved navn De revolutionære Mongolske Tanks, som havde en vis militær succes. Tanken blev anbragt på sin sokkel i 1970 på 25-årsdagen for afslutningen af 2. verdenskrig. Det 30 ton tunge russiske tank-mindesmærke blev opført af den russiske arkitekt Belenkov og ingeniør Mishev.

Flytningen, der skete ved hjælp af en *Konoike RK 450* kran, kostede i alt tg. 25,5 mio. [kr. 145.000]. Regeringen overvejer nu, hvad der skal stilles op i stedet.

Ambassadørbesøg 21.05.03

Den 13. maj mødtes den mongolske statsminister N. Enkhbayar med den danske ambassadør til Mongoliet, hr. Ole L. Poulsen. Statsminister N. Enkhbayar fortalte ham om den nuværende situation i Mongoliet, om regeringens politik og understregede betydningen af at udvikle relationerne til udlandet og øge samarbejdet med henblik på at udvikle Mongoliet.

Han fremhævede, at mange projekter var blevet sat i værk med støtte fra Danmark. Den danske ambassadør Ole L. Poulsen understregede, at han gerne ser et øget samarbejde mellem de to lande.

De udvekslede synspunkter om mange emner herunder miljøbeskyttelse, ejerskab til jorden, bekæmpelse af korruption, det regerende partis ideologi og valgsystemet.

Naboer trækker grænsen 01.01.03

Som bestemt i grænseaftalen mellem Mongoliet og Kina er den 2. fællesinspektion blevet iværksat. Repræsentanter fra begge sider kontrollerer, om grænsepælene overholder den officielle standard fra 1982-84.

Ifølge opmålingerne har grænsen en længde på 4.672,7 km fra Tavanbogd-bjerget til Tarvagan Dakh, og der er rejst 639 grænsemarkeringer. Tidligere var den mongolske grænse markeret med 1.113 mærker.

Der vil i fremtiden være placeret 1.533 mindre mærker og 1.594 større grænsemærker af beton. Der vil blive opstillet 20 grænseskilte med det mongolske nationalsymbol. Ved at fremstille dem i beton regner man med, at de kan holde i ca. 100 år.

Inspektionen og opstillingen af grænsemærkerne udføres af et mandskab på omkring 400 mongoler. Yderligere mandskab kommer fra Kina. Arbejdet begyndte i 2001 og vil være afsluttet i 2004. Alle ændringer i grænsens nøjagtige forløb skal indføres på landkort i skala 1:50.000, den dobbelte af de kort, der tidligere blev brugt til grænsemarkeringen.

Forhandlinger om en mere nøjagtig placering af den mongolsk-kinesiske grænse begyndte i Ulaanbaatar den 17. november 1962. Næste runde fandt sted i Peking den 26. december 1962, da en aftale blev underskrevet af Yu. Tsedenbal, formand for den mongolske republiks ministerråd, og den kinesiske statsminister Chou En-lai.

Manchurerne erobrede Indre Mongoli i 1640 og besatte Mongoliet. Samtidig fastlagde de deres egen administrative inddeling. Ydre, Indre og Vestre Mongoli fik deres egne kort, der kom til at danne grundlaget for de eksisterende grænser mellem Mongoliet og Kina.

Ejerskab til jorden

Jordloven trådte officielt i kraft den 1. maj. Statsminister N. Enkhbayar kaldte begivenheden for en »historisk dag for Mongoliet, familierne og borgerne«.

»Parlamentet og regeringen vedtog loven om mongolske statsborgeres ejerskab til jorden i henhold til den mongolske forfatning med henblik på at skabe mulighed for, at borgerne kan blive ejere af jord i deres fædreland. Det vil desuden medvirke til at styrke selvstændigheden. Det er en historisk afgørelse, der vil vise sine resultater efterhånden som tiden går«, sagde statsministeren.

Loven blev vedtaget af parlamentet den 28. juni 2002. Ifølge loven vil 0,9% af Mongoliets territorium blive privatiseret, og 99,1% vil forblive under statens kontrol.

De 0,9% svarer til ca. 162.000 hektar land. Omkring 31% af dette areal vil blive privatiseret til fordel for familierne, ca. 9% til erhvervsformål og 60% til landbrugsformål.

Fra 1. maj begyndte borgerne at ansøge om ejendomsret til jord i Ulaanbaatars distrikter og omgivende aimager. Borgmesterens kontor i Ulaanbaatars Sukhbaatar-distrikt modtog over 100 ansøgninger mellem kl. 9 og 10.30 den 1. maj. Ifølge loven skal privatiseringen af jorden være afsluttet i løbet af 2 år. Første trin er at privatisere den jord, som familier i ger-distrikterne råder over. Ægtepar der har giftet sig før den 28. juni 2002 kan erhverve et grundstykke på op til 700 m² kvit og frit. Rundt regnet 560.000 familier opfylder denne betingelse.

Loven bestemmer, at husstande i ger-distrikterne vil få forret til at eje de lodder, de bor på. Chancen er stor for, at de vil få overdraget denne jord. Når denne proces er overstået, vil husstande i lejlighedsbyggeriet kunne søge om at eje jord.

D. Narantuya
The Mongol Messenger
19(617):1 – 07.05.03

Da Mongoliet erklærede sin uafhængighed i 1921, blev grænserne stort set liggende og blev først officielt fastlagt i 1962. I forbindelse med Jalta-konferencen i 1945 fik Mongoliet muligheden for at diskutere grænse spørgsmål med sine nabolande. Den mongolske regering tilbød at genforhandle sine grænser, og den kinesiske regering accepterede det.

Siden da – og især efter 1990 – har der eksisteret et samarbejde om grænse spørgsmål. Et dokument, der fastlagde grænsen, blev fremlagt for FN i 1975, en aftale mellem regeringerne om grænse spørgsmål blev godkendt i 1988, og de to parter dis-

kuterede mongolsk-kinesiske grænseovergange og bestemmelser i 1991.

B. Oyundelger

Vandkraft til Erdenebulgan 04.06.03

Ved en ceremoni i Erdenebulgan sum i Khövsgöl aimag blev grundstenen lagt til et 200 kWh vandkraftværk. Regeringen i Danmark bidrager med den nødvendige investering på tg. 900 mio. [ca. kr. 5 mio.] til konstruktionen af anlæget, som skal sættes i drift i november 2004. [Ger 42, s. 8]

SARS

Med sit naboskab til Kina har Mongoliet ikke helt kunnet undgå at blive påvirket af SARS-epidemien. Der har været i alt 9 patienter under mistanke for at lide af SARS. Alle 9 er erklæret raske pr. 2. juni 2003 ifølge WHO's seneste opgørelse. Den sidste SARS-mistænkte blev indrapporteret den 6. maj. En avisartikel i 'The Mongol Messenger' den 28. maj opsummerede situationen således:

Siden den 12. april har der været 9 tilfælde af mulige SARS-smittede. 3 patienter har været isoleret i Det nationale Center for Studiet af Smittefarlige Sygdomme. Den 26. maj blev det testet, at en stewardesse og en student ikke var blevet smittet med SARS. En patient under mistanke blev sendt hjem fra hospitalet og bliver nu overvåget af familiens læge.

Den fungerende koordineringschef i Sundhedsministeriet, N. Jargalsaikhan, informerede pressen den 26. maj: »Alle SARS-patienterne i Mongoliet var tilrejsende. De blev alle fuldstændigt helbredt. Mongoliet har således ikke haft et eneste SARS-tilfælde. Et særligt SARS-lægehold har behandlet den sidste patient, som vil være uden opsyn efter 72 timer. Vi opretholder vores beredskab, indtil sygdommen er totalt elimineret i Kina. Folk med kontrakt på arbejde i Mongoliet vil blive undersøgt i Zamyn-Uud og få lov til at rejse ind i Mongoliet efter testen. Ved indrejsen fra Kina skal de dog være i besiddelse af en garanti for, at de er SARS-fri.

Regeringen har indkøbt test- og behandlingsudstyr til SARS fra Tyskland, Rusland, Korea og Schweiz til et beløb af tg. 200 mio.

B. Oyundelger

Tsog's hjørne

For fremtiden vil Tsog give os sit syn på aktuelle samfundsforhold og begivenheder i Mongoliet. Tsog er medlem af Mongolsk Dansk Selskabs bestyrelse og har aktivt støttet flere af Dansk Mongolsk Selskabs aktiviteter i Mongoliet.

En hvis Lewis Caroll skrev engang, at det i videnskabeligt arbejde er mest hensigtsmæssigt at begynde med begyndelsen – undtagen i de tilfælde, hvor det er bedre at begynde med slutningen. Jeg er ikke sikker på, at Lewis Carolls hovedregel er hensigtsmæssig for lande som Mongoliet. Her er det vist bedst at begynde med slutningen.

Vi står over for at skulle opbygge »et menneskeværdigt civilsamfund« i en tid, hvor selv de udviklede »civilsamfund« er blevet usikre på fremtiden og den almindelige samfundsudvikling. Man kan vel gå så langt som til at sige, at i en kultur præget af fremskridtstro findes der ikke længere mennesker, ingen intellektuel styrke og handlekraft og ingen selvbevidsthed i forholdet til de »andre«. Og staten bliver for lille til de store problemer og for stor til de små problemer.

Mongoliet er på vej til at opbygge (snarere kopiere) det »humane civilsamfund« med en masse rådgivning fra Vesten og en masse don penge. Men det man i virkeligheden er på vej mod er også en sær

blanding af demokrati og markedsøkonomi byggende på en primitiv kapitalistisk model, næret af markedsfundamentalisme. Og man bør huske på, at planerne for Mongoliets udvikling som samfund i sig selv er særdeles vage og u håndgribelige.

Vi ved, at Mongoliet engang var i stand til opbygge verdens største imperium. Vi ved også, at vi »sprang« kapitalismen over og gik i gang med at opbygge socialismen. Nu har vi skiftet mening og arbejder på at opbygge den kapitalisme, som vi »sprang over« eller gik glip af, som nogen siger.

Det siges, at det er den »nomadiske lidenskab« at opfinde og begynde på noget nyt, der så let bliver slået ned af hvad det skal være. Måske er det rigtigt. Men vi bør også nævne andre nomadiske sædvaner og traditioner som fx påskønnelsen af individets udvikling, dets åndelige og intellektuelle udvikling fremfor materiel vækst, forbrugerpsykologi og bekvemmelighed. Det har altid været en hjørnesteen i den nomadiske livsstil. Selv under de store mongolske khaner var det en anerkendt livsholdning.

Er det ikke omtrent den samme idé, som går igen i fremtidsforskerens forudsigelser, mens vi bevæger os ind i en post-Bacon tidsalder og søger efter et nyt program? Jeg tror det vil være det rigtige for Mongoliet »at begynde med slutningen« og lytte til de indre nomadiske stemmer, der stadig bor i os, i stedet for blindt at kopiere de forkerte begyndelser andre steder – og tigge om penge. ■

Inspiring
Mongolia

Den mongolske regering har udnævnt 2003 til et »Besøg Mongoliet År«. Kampagnen har fået sin egen hjemmeside, flot sat op og med mange nyttige informationer om Mongoliet som turistland og de særlige arrangementer i kampagneåret. Adressen er www.visit2003.mn -red

Vores nye bestyrelsesmedlem

Morten Axel Pedersen, f. 1969.
Ph.d. i socialantropologi
adjunkt på Institut for Antropologi,
Københavns Universitet.

Allerede i mine drengeår havde jeg en drøm om at rejse til det Yderste Asien. Denne første udlængsel blev ikke mindst vakt af Anders And Bladet (særligt historierne om Langbortistan); siden kom Henning Haslund-Christensens beretninger til at repræsentere en stadig kilde til inspiration.

I sommeren 1992 opstod muligheden, da jeg i forbindelse med min etnografi-uddannelse i Århus deltog i en dansk-russisk ekspedition til Kamchatka i Sibirien. I 1995 gennemførte jeg med min makker Lars Højer en 9 måneder lang ekspedition til Mongoliet, hvor vi bl.a. krydsede landet på mountainbikes og lavede feltarbejde blandt rensdyrnomadefolket Tsaatang. Siden skrev jeg kandidatspeciale om religiøse forhold blandt Nordasiens nomader samtidig med, at jeg arbejdede i den Etnografiske Studiesamling på Moesgård.

I 1997 blev jeg tildelt et legat fra det Danske Forskerakademi til at gennemføre ph.d. graden ved Mongolia and Inner Asia Studies Unit i Cambridge. Undervejs i min doktoruddannelse opholdt jeg mig sammenlagt to år i Mongoliet, primært i Hövsgöl provinsen, hvor jeg forskede i Darxad folkets shamanistiske religion. Men jeg tilbragte også adskillige måneder i Ulaanbaatar som researcher på Michael Haslund-Christensens dokumentarfilm »The Wild East – Portræt af en Storbynomade«.

Siden 2002 har jeg været ansat på Københavns Universitet; først som ekstern lektor, siden som adjunkt med speciale i post-kommunistiske samfund. Jeg har publiceret adskillige videnskabelige artikler om religiøse, politiske og økonomiske forhold i Mongoliet, ligesom jeg er i gang med et toårigt forskningsprojekt om uformelle ledere i Ulaanbaatar, som forhåbentlig vil udmønte sig i en bog. Samtidig har Michael Haslund-Christensen og jeg fortsat vores samarbejde og er for tiden i færd med at planlægge et større projekt omhandlende Den Nye Silkevej.

Danmark har en stolt forskningstradition i Centralasien, og det er mit håb, at denne tradition vil forblive stærk langt ud i fremtiden. Med min indtrædelse i Dansk Mongolsk Selskabs bestyrelse håber jeg at kunne yde mit bidrag til, at den seneste danske og internationale forskning omkring Mongoliet vil nå så bredt et publikum som muligt, ligesom jeg vil gøre en indsats for, at den danske bistandsverden vil forblive interesseret i Mongoliet.

Morten Axel Pedersen

DMS nyt

Søren Haslund-Christensen 70 år

Hofmarskalen fyldte 70 den 18. maj 2003. Fødselsdagen blev blandt andet fejret med en flot reception på Christiansborg, hvor både Husarerne og Livgarden spillede for ham. Hofmarskalen er hoffets øverste embedsmand og som sådan Hendes Kongelige Højhed Dronning Margrethes nærmeste rådgiver og samarbejdspartner i det daglige.

Med stor sikkerhed og ikke så ringe lune samt med fornemmelse for stil, protokol og passende distance har Haslund-Christensen varetaget det vanskelige hverv som Majestætens nærmeste medarbejder i forhold til en sulten og pågående presse, som vil gå længere end folket for at sælge sine produkter.

Da Søren var 6 år kom hans far Henning hjem fra Den Anden Danske Centralasiatiske Ekspedition. Anden verdenskrig kom på tværs af ekspeditionsplaner, så først i 1947 kunne Far Henning igen rejse ud. Denne gang på Den Tredje Danske Centralasiatiske Ekspedition. Uheldigvis blev det hans sidste. Søren var for ung til at deltage, men der kom mange andre rejser i livet, og Søren har besøgt Mongoliet flere gange inden for de sidste 15 år.

Politiken skrev: »Den militære karriere – officer i næsten 40 år – førte Søren Haslund-Christensen og hans kone, Marianne, vidt omkring – foreløbig til 27 adresser. Gardehusarregimentet var den faste base, men som officer har han både været på kampvognsuddannelse i USA, gjort FN-tjeneste på Cypren og løst NATO-opgaver i Rom, ligesom han senere bestyrede chefposten på Hærens Officersskole og ledede 1. Jyske Brigade i Fredericia.

Eventyrlysten blev dog også udfordret på lange rejser til blandt an-

det Mongoliet, Kina og Afghanistan.« I hofmarskal-tiden er det blevet til »et hav af tillidsposter – fra formandskabet på Fregatten *Jylland* og vicepræsidentposten i Det Kgl. Danske Geografiske Selskab til formandsposten på Herlufsholm Kostskole – en tjans, skolens gamle elev ikke har tænkt sig at opgive lige med det samme, selv om det efterhånden er 52 år siden, han forlod skolen som nybagt student.«

Berlingske Tidende skrev: »Danmarks mest avancerede skole, kalder han uden tøven Herlufsholm Skolen. 'Den eneste skole, hvor vi tør opdrage eleverne'.

'1. september skal jeg til at bestille noget', siger han veloplagt. 'Cykle lidt mere, ride lidt mere, løbe lidt mere, være »udøvende bedstefar« for de to børnebørn, og så skal han ud til folket. Ud at holde endnu flere foredrag rundt om i landet. For det passer ikke, hævder han, at danskerne sidder klinet til fjernsynet.«

Danskere i Argentina ønsker at høre Søren Haslund-Christensen fortælle om Mongoliet og det danske kongehus. Senere bliver det nok til flere rejser til Mongoliet, men først går rejsen fra Christiansborgs Ridebane til det første private hjem på Østerbro efter snart 50 år i tjeneste. Der bliver nok også både tid og ro til at skrive bogen om Far Henning, en bog som Søren Haslund-Christensen i mange år har ønsket at skrive.

Dansk Mongolsk Selskab er meget glad for Søren Haslund-Christensens indsats og vi håber, at der fortsat bliver tid og energi til at være med i selskabets arbejde.

Redaktionen

Huun-Huur-Tu.

Foto: Stefanie Wolff

Images of Asia

Fra 8. aug. til 26. sept. præg Danmark af det landsomfattende kulturarrangement, *Images of Asia*, der skal placere Asien i danskernes bevidsthed. En asiatisk kulturkaravane rejser gennem landet og besøger mange byer undervejs. Talrige arrangementer afvikles i København, Århus og flere andre byer rundt om i landet. Vi har valgt nogle punkter fra programmet, som har med den mongolske livsform og kultur at gøre.

Koncerter

- 09.08. København: **Huun-Huur-Tu** i Den Sorte Diamant, kl. 20.00.
 10.08. København: **Huun-Huur-Tu** i Christians Kirke, kl. 21.00.
 27.08. Vordingborg: **Yat Kha** fra Tuva, *Storm over Asia*, kl. 21.30.
 29.08. København: **Yat Kha**, afgang fra Nyhavn, kl. 20.30.
 30.08. København: **Yat Kha**, afgang fra Nyhavn, kl. 20.30.
 04.09. Roskilde: **Yat Kha**, kl. 22.00.
 05.09. Roskilde: **Yat Kha**, kl. 13.00.
 12.09. Esbjerg: **Yat Kha**, kl. 21.30.

Dialogmøde og film

- 01.09. Århus: **The Wild East** i Øst For Paradis, kl. 17.00.

Med udgangspunkt i dokumentarfilmen *The Wild East* diskuteres, hvordan netværk og personlige kontakter spiller en afgørende rolle for økonomisk vinding og fundamental overlevelse i Mongoliet og resten af Asien. Deltagere: Michael-Haslund Christensen og Morten Axel Pedersen.

Film

Aligermaas Eventyr af A. Lasmanis.
Miga's rejse af René Bo Hansen.

Links

www.images.org www.kit.dk
www.aarhusfestuge.dk

Møder i efteråret

Vi har reserveret mødelokalerne på Danasvej 30B til medlemsarrangementer lørdagene 27.09, 25.10 og 29.11. Vi forventer at kunne sende mødeprogrammet ud i begyndelsen af september.

Informationsfolder

Vores nye informationsfolder har været længe undervejs. Men nu er den klar og er ved at blive rundsendt til rejsebureauer, konsulat og andre mødesteder for folk med interesse for Mongoliet. Vi har vedlagt et eksemplar i bladet til jeres orientering.

Medlemmerne er meget velkomne til at rekvirere flere eksemplarer hos kassereren til uddeling. Adresse m.v. står på side 2 i bladet. -red